ATATÜRK YOLU DERGİSİ
JOURNAL OF ATATÜRK YOLU

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi/Journal of Atatürk Yolu, 77 (2025), 38-62.
Geliş/Received: 30.07.2025
Kabul/Accepted: 18.11.2025
DOI: 10.46955/ankuayd.1754270

(Araştırma Makalesi/Research Article)

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ NEŞRİYATINDA GAGAUZ TÜRKLERİ

GAGAUZ TURKS IN THE PUBLICATION OF EARLY REPUBLICAN ERA

ASIM KORKMAZ*

ÖZ

Gagauzlar, Türk dünyasının Hristiyan halklarından olan bir topluluktur. Balkanlarda etnik köken tartışmalarının başladığı 19. yüzyıldan günümüze gelen süreçte Gagauzların bir Türk halkı olduğu bilim camiasında kabul edilmektedir. Yeni Türk devleti, kurulduğundan kısa bir süre sonra Gagauzların yaşadıkları bölgelerde görev alan diplomatları vasıtasıyla Gagauzlarla temas kurmuştur. Özellikle Bükreş Elçisi Hamdullah Suphi Tanrıöver, bu noktada önemli girişimleri olmuştur. Gagauz Türklerinin Türkiye gündemine girmesiyle birlikte eş zamanlı olarak bu halk, Türkiye'nin yazılı iletişim araçlarının da konusu haline gelmiştir. Dönemin önde gelen gazeteleri ve dergileri, Gagauzları anlatan yazıları Türk kamuoyuyla paylaşmıştır. Başta Cumhuriyet, Ulus, Akşam, Tan, Varlık, Halk Bilgisi Haberleri olmak üzere erken Cumhuriyet döneminin önemli yayın organları, kimi nüshalarında Gaguzlarla ilinti makale ve haberlere yer vererek bu Hristiyan halkı Türk toplumunun dikkatine sunmuşlardır. Ayrıca dönemin bazı kitaplarında da Gagauz Türklerinden bahsedilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Hristiyan Türkler hakkında ilk kez bu dönemde oldukça fazla yayın yapılmıştır. Bu tarz yayınlarla; Gagauzların Türkiye Cumhuriyeti'nin kimliği açısından oldukça önemli bir noktada durdukları, devlete kazandırılmaları ve son noktada mümkünse Türkiye'ye göçleri fikirleri işlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Gagauzlar, Neşriyat, Türkiye Cumhuriyeti, Varlık.

ABSTRACT

The Gagauz are a Christian community within the Turkic world. Since the emergence of ethnicity debates in the Balkans in the 19th century, it has been accepted within the scientific community that the Gagauz are a Turkic people. Shortly after its foundation, the new Turkish state established contact with the Gagauz through diplomats stationed in the regions where they lived. In particular, Hamdullah Suphi Tanrıöver, the Ambassador to Bucharest, made significant efforts in this regard. Simultaneously with their entry into Türkiye's agenda, the Gagauz Turks became a topic of discussion in the Turkish print media. Leading newspapers and magazines of the time shared articles describing the Gagauz with the Turkish public. Prominent publications of the early Republican period—particularly *Cumhuriyet*, *Ulus*, *Akşam*, *Tan*, *Varlık*, and *Halk Bilgisi Haberleri*—brought this Christian people to the attention of Turkish society by featuring relevant articles and news in some of their issues. The Gagauz Turks were also mentioned in certain books of the period. This era marked the first time in the history of the Republic of Türkiye that such an extensive number of publications were produced regarding Christian Turks. These publications elaborated on the ideas that the Gagauz people held a critical position regarding the identity of the Republic of Türkiye, that they should be incorporated into the state, and ultimately, if possible, that they should migrate to Türkiye.

Key Words: Cumhuriyet, Gagauzes, Publication, Republic of Turkey, Varlık.

* Dr, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, asimkorkmaz@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3037-827X.

Extended Abstract

Gagauz Turks are an ethnic minority group living in Eastern Europe among various neighbors. Under the influence of the first Turkish diplomats assigned to Bulgaria and Romania during the interwar period, the Gagauz Turks were brought to the attention of the Republic of Türkiye. In official correspondence, these diplomats conveyed to Ankara the need to support this religiously diverse but ethnically Turkish people and even to relocate them to the country alongside Muslim Turks. Hamdullah Suphi Tanrıover, specifically, who was Türkiye's ambassador in Bucharest, dedicated himself to this issue. He also ushered in the publication of articles about Gagauz Turks by the media of the time to inform the Turkish public. This led to the Turkish public being informed about the Gagauz in the 1930s, primarily through newspapers, as well as some journals and books. During the 1930s, most newspapers published in Türkiye shared news and articles about the Gagauz Turks with their readers. They covered a wide range of topics, including their ethnic origins, history, language, religion, population, culture, migration, identity, and settlement areas. Translations of articles deemed significant to the Gagauz people and articles responding to negative allegations were also included. The Gagauz people were mentioned in the columns of approximately twenty newspapers. Major newspapers of the period, such as *Cumhuriyet*, *Tan*, *Ulus*, *Vakit*, *Akşam*, and *Kurun*, touched on the Gagauz issue more than others. While the majority were based in Istanbul, Ankara, and İzmir, some provincial newspapers based in Mersin, Edirne, and Adana also occasionally featured Gagauz Turks in their columns. Early Republican journals such as *Resimli Şark*, *Yolların Sesi*, *Varlık*, and *Halk Bilgisi Haberleri* all featured Gagauz people in their publications at various times. Compared to others, the journal *Varlık* offered its readers more Gagauz-related publications. In parallel with the publications in newspapers, for the first time, individuals of Gagauz origin also discussed their own culture in the Turkish press. This introduced Gagauz culture directly to Turkish society without any intermediaries. In addition to periodicals such as newspapers and journals, some books published in Turkish during the 1930s also contained information about the Gagauz. The mention of the Gagauz in these publications was largely due to the direct contacts of prominent writers of the time with Gagauz Turks. In other words, some writers of the early Republican period visited the lands where the Gagauz lived and documented the information they had gathered from the field. Prominent writers of the period, such as İsmail Habib Sevük, Yaşar Nabi Nayır, and Sadri Ertem, visited these regions. They mentioned the Gagauz in their books, including notes from their Balkan travels, in addition to their newspaper articles. Müstecip Ülküsal, a Dobruja Turk, also described the Gagauz in a book published at the time. Unlike these books, Atanas Manov, a Gagauz from Bulgaria, wrote a book related to his own culture and history. This book was translated into Turkish, marking the first time a comprehensive study of the Gagauz Turks appeared in Turkish publications. From the early 1930s until almost the end of World War II, Gagauz Turks were a subject of Turkish publications. The ultimate goal behind the highly positive portrayal of the Gagauz in these articles was to facilitate the potential migration of these non-Muslim Turkish people to the Republic of Türkiye. In fact, there was not the slightest hesitation in the published articles regarding their Turkishness. Furthermore, some news reports indicated that the Gagauz would be settled in Türkiye and, most importantly, that they were quite eager to come. Gagauz students coming to Türkiye for educational purposes was a significant step in the migration process. However, a mass migration of Gagauz to Türkiye did not occur due to various reasons. With World War II, contact with the Gagauz was virtually cut off, and Gagauz Turks remained virtually absent from Türkiye's agenda until the 1990s.

Giriş

Gagauz Türkleri, Doğu Avrupa'da varlığını sürdüren ve muhtelif komşu ülkelerde etnik olarak azınlık konumunda bulunan bir zümredir. Dinleri Ortodoks Hristiyan, ana dilleri Türkçe olan bir halktır. Diğer bir ifadeyle; bu halk, dini olarak Ortodoks topluluklarıyla lisan açısından ise Türklerle aynı konumdadır. Bu nedenle: Gagauz halkı, sıra dışı bir kimliğe sahiptir.

19. yüzyıl, Gagauz Türklerinin tarihinde yeni bir sayfanın açıldığı bir asır oldu. Bu yüzyılda Balkanlarda artan etnik, dinî ve kültürel çatışmalar; Gagauzların kitlesel göçlerini tetikledi. Rusların bölgede izledikleri Panslavizm politikası, Gagauz Türklerinin Dobruca'nın kuzeydoğusuna henüz Rus toprağı haline gelen Besarabya bölgesine topluca iskanlarının önünü açtı.[1] Başka bir deyişle; Ruslar, yeni ele geçirdikleri topraklara kendilerine etnik ve dinî açılardan yakın olan halkları yerleştirmeye başladılar. Rus egemenliği, Gagauzların kendi etnik kökenlerini ve geçmişlerini sorgulamaya başladıkları bir devirdi.

Dünya savaşlarının yaşandığı 20. yüzyılın ilk yarısında Gagauzlar, Rumen Krallığı egemenliği altında varlıklarını sürdürdüler. Bu dönemde özellikle dinî liderleri Mihal Çakır'ın gayretleriyle Gagauzlar, önemli kültürel kazanımlar elde ettiler. Kendi geçmişlerini ve etnik kökenlerini araştırma gereği duydular. Böylece kökenlerini Orta Çağ'da Asya'dan Avrupa'ya gelen göçebe Oğuz boylarına dayandırdılar. Hristiyan Türk olduklarını benimsediler. Her ne kadar komşu Ortodoks halklarla aynı dinî inanca sahip olmakla birlikte kültürel ve dil bakımlarından kendilerinin Türk olduklarını kabul ettiler.[2]

İki büyük savaş arası dönemde Bulgaristan ve Romanya'da görevlendirilen ilk Türk diplomatlarının etkisiyle Gagauz Türkleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin gündemine taşındı. Diplomatlar, resmî yazışmalarla dinî açıdan farklı ama etnik bakımdan Türk olan bu halka sahip çıkılmasını ve hatta Müslüman Türklerle birlikte yurda göç ettirilmesi gerektiğini Ankara'ya ilettiler. Özellikle Türkiye'nin Bükreş Elçisi Hamdullah Suphi Tanrıöver, bu mevzuda yoğun mesai harcadı.[3] O dönemin Türk hükûmeti, belirli bir göçmen politikası izliyordu. Nüfusu az ve verimli toprakları olan Anadolu'yu dışarıdan gelecek göçmenlerle buranın nüfus yoğunluğunu arttırmayı hedefliyordu.[4] Bu hedefe uygun olarak Hamdullah Suphi Tanrıöver, Gagauz Türklerinin yurda göçleri için resmi makamlara raporlar yazdı. Olası Gagauz göçünün yurdu kalkındıracağını savundu.[5] Tanrıöver'in tüm resmi girişimlerine rağmen 1930'larda Gagauzların olası göçü siyasi bir konu haline gelmedi. Bu konu üzerine mecliste bile tartışma olmadı. Dönemin Türk hükûmeti, Tanrıöver'in bu konudaki samimi taleplerini görmezden geldi. Gagauzların yeni Türk devletine göçü gerçekleşmedi.[6] Diğer taraftan Hamdullah Suphi Tanrıöver, Gagauz gençlerinin Türkiye'de eğitim almaları için gayret gösterdi. Bu konuda resmi makamlara başvurularda bulundu. Atatürk'ün onayı ve devrin bakanlar kurulunun kararlarıyla onlarca Gagauz genci Türkiye'de eğitim gördü.[7] Dönemin Türk hükûmeti Gagauzların kitlesel göçüne karşı çıkarken; Gagauz gençlerinin Türkiye'de eğitim almalarına kolaylık sağladı.

Ayrıca Hamdullah Suphi Tanrıöver, Türk kamuoyunun Gagauzlar hakkında bilgi sahibi olması için zamanın basın yayın organlarının Gagauz Türkleri hakkında yayınlar yapmasına önayak oldu. Bu sayede 1930'larda başta dönemin gazeteleri olmak üzere kimi dergilerde ve bazı kitaplarda Gagauzlar hakkında Türk toplumu bilgilendirildi.

Bu çalışmada erken cumhuriyet döneminin muhtelif yayın kategorilerinin konusu haline gelen Gagauz Türklerine değinilecektir. Dönemin yayınlarında bu Türk halkından nasıl bahsedildiği, verilen bilgilerin içeriği ve bu bilgi akışının zamanlamasının arka planı irdelenecektir. Sıra dışı bir kimliğe sahip bu halkın Türkiye Cumhuriyeti'yle

---

[1] İvan Katchanovski, "Small Nations but Great Diffrences: Political Orientations and Cultures of the Crimean Tatars and the Gagauz", *Europe-Asia Studies,* 57/6 (2005): 877-894.

[2] Mihail Çakır, *Besarabielâ Gagauzlarân İstorieasâ,* Kişinev: Tipografia Tiparul Moldovenesc, 1934, 11, 23, 27.

[3] M. Türker Acaroğlu, "Tanrıöver ve Gagauzlar", *Türk Yurdu Dergisi,* Hamdullah Suphi Tanrıöver Özel Sayısı, (1967): 80-82.

[4] Nasrullah Uzman, "Türkiye'nin Göçmen Politikalarını Belirleyen Etkenler (1923-1947)", *Prof. Dr. Vahdet Keleşyılmaz Armağanı,* Ed. Ahmet Güneş, Hale Şıvgın, Salim Koca, İlhami Durmuş. Ankara: Vadi Grafik Tasarım, 2018, 271-281.

[5] Yonca Anzerlioğlu, "Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Gagauz Türkleri", *Hamdullah Suphi ve Gagauzlar Uluslararası Bilgi Şöleni Sempozyumu Bildiri Kitabı,* Ed. Mehmet Şahingöz, Alper Alp, Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 2016, 121-129.

[6] Gözde Emen Gökatalay, Semih Gökatalay, "Was There Room for Christian Turks in the Early Republican Turkey? Debates on the Migration and Turkishness of the Gagauz", *Middle Eastern Studies,* 59/2 (2023): 199-220.

[7] Selcen Özyurt Ulutaş, *Gagauzlar,* İstanbul: Selenge Yayınları, 2021, 78, 79.

kurduğu bağ, incelenecektir. Bu sayede Gagauz Türklerinin Türkiye Cumhuriyeti nezdinde imajı ve Türklüğe bakışı yorumlanacaktır.

Gazeteler

1930'larda Türkiye'de neşredilen çoğu gazeteler, Gagauz Türkleri hakkında haber ve makaleleri okuyucularıyla paylaştılar. Başta Gagauzların etnik kökeni, tarihi, dilleri, dinleri, nüfusları, kültürleri, göçleri, kimliği ve yerleştikleri yerler olmak üzere çok geniş alanda Gagauzlar anlatıldı. Ayrıca dönemin basınında Gagauzlar açısından önemli görülen makalelerin tercümesine ve olumsuz iddiada bulunan makalelere cevap veren yazılara da yer verildi.

Gazetelerin söz ettiği konuların başında Gagauzların soy kökenleri gelmekteydi. Yazar *Osman Nuri,* 1931 yılının yazında *Edirne Millî* gazetesine Gagauzlar hakkında yazdığı makalede bu konuya değindi. Osman Nuri; Gagauzların ahlak, giyim-kuşam ve fiziksel yapıları itibarıyla Anadolu Türk'üne benzediğini ve Gagauzlar hakkında yazılan tüm yazıların ortak yönünün onların bir Türk halkı olduğu savını ifade etti.[8] Yine 1934 yılında Türk basınında Gagauzların kökenleriyle ilgili makaleler yayımlandı. 4 Eylül 1934'te *Zaman* gazetesinde bu mevzuyla ilinti bir makale neşredildi. Gazetenin okuyucularından *Peremecioğlu'nun* kaleme aldığı makalede Gagauzların kökeni, İzzeddin Keykavus'la beraber Osmanlılardan önce Balkanlara gelen Selçuklu Türklerine dayandırılmaktaydı.[9] Aynı yıl dönemin ünlü tarihçilerinden *Hüseyin Namık Orkun, Hakimiyeti Milliye* gazetesinde yayımladığı *"Gagauzlara Dair"* başlıklı yazısında Balkanlara geçen Selçuklu Türklerinin Gagauzların ecdadı olamayacağını savundu.[10] 1934'ün sonlarına doğru dönemin ünlü yazarlarından *Enis Avni Akagündüz, Ulus*'taki yazısında saf Türk erkek isimleri listesinde Gökoğuz adının da olduğunu belirtti ve Gagauzların Türklüklerine bu şekilde vurgu yaptı.[11] Birkaç ay sonra yine *Ulus* gazetesinde çıkan bir yazıda, Gagauzların etnik kökeni, Gök Oğuzlarla ilişkilendirilmekteydi.[12] Gene *Ulus* gazetesinde *Muslih Ertaç, "Gagauz Türklerinin Soylarına Sadıklığı"* isimli makalesinde Gagauzların soy kökenlerinin Peçenek, Kuman ve Uzlara dayandığını iddia etti.[13] Ayrıca *Yunus Nadi,* 7 Haziran 1938 tarihinde *Cumhuriyet*'te *"İmparatorluktan Dökülüp Kalan Türkler"* başlığıyla yayımladığı makalesinde Gagauzlardan Hristiyan Türkler diye bahsetmekteydi.[14] Gagauzların etnik kökeni mevzusu, 1939 yılında yeniden Türk basınında tartışıldı. Bu yılda *M. Necmeddin Deliorman, Cumhuriyet* gazetesine yazdığı ve Dobruca'nın tarihi, coğrafyası ile nüfusu hakkında malumat veren makalesinde Dobruca Gagauzlarına değindi. Gagauzların soy kökenini Kumanlar ile Sarısaltık Türklerine dayandırdı. Bunların kaynaşmasından Gagauzların meydana geldiğini savundu.[15] Yine aynı yıl *Tan* gazetesinde yayımlanan bir yazıda, Gagauzların Türk ırkına mensup Hristiyan Türkler olduğu ifade edildi.[16] Yukarıda da anlatıldığı üzere, Türk basını Gagauzların etnik kökenini Orta Çağ'da Karadeniz'in güneyinden ve kuzeyinden Balkanlara gelen Türk halkalarıyla ilişkilendirmekteydi.

Nüfus, Türk basınının Gagauzlarla ilgili yayımladığı yazılarda dikkat çekilen noktalardan bir diğeriydi. 1932 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan bir haberde bu konuya değinildi. Habere göre, Romanya'da 200 binden fazla Gagauz Türkü bulunmaktaydı.[17] 1934'ün Temmuz ayında *Vakit* gazetesinde çıkan bir haberde Romanya'da 160 bin civarında Gagauz'un bulunduğu ifade edildi.[18] Yine Gagauzların Romanya'daki demografik oranları, 1934 yılında *Zaman* gazetesinde çıkan bir makalede verildi. Makale yazarı Peremecioğlu'na göre, Besarabya ve Dobruca'da 200 bin civarında Gagauz yaşamaktaydı.[19] Yine aynı yıl *Yeni Asır* gazetesinde çıkan bir haberde dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın bir milletvekiline verdiği cevapta Romanya'da 400 bin Türk'ün olduğu ve bu sayının içinde Hıristiyan Türklerin de bulunduğu yazıldı.[20] 1935 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan bir

[8] Osman Nuri, "Gagavuzlar", *Edirne Millî,* 6 Temmuz 1931, 2.
[9] "Bulgaristan Türkleri Ne Halde? Gagavuz Akalliyeti Bulgar Değil, Türk'tür!", *Zaman,* 4 Eylül 1934, 4.
[10] Hüseyin Namık Orkun, "Gagauzlara Dair", *Hakimiyeti Milliye,* 9 Kasım 1934, 5.
[11] Enis Avni Akagündüz, "Yürekten Sesler, Türk Gökmenlerine", *Ulus,* 9 Aralık 1934, 3.
[12] "Romanya'dan Gelecek Türk Göçmenler Ne Şartlar İçinde Ne Kadar Zamanda Getirilecekler?", *Ulus,* 14 Temmuz 1935, 5.
[13] Muslih Ertaç, "Gagauz Türklerinin Soylarına Sadıklığı", *Ulus,* 7 Ağustos 1936, 4.
[14] Yunus Nadi, "İmparatorluktan Dökülüp Kalan Türkler", *Cumhuriyet,* 7 Haziran 1938, 1.
[15] M. Necmeddin Deliorman, "Balkanlarda Bir İtilâf Mevzuu: Dobruca", *Cumhuriyet,* 29 Nisan 1939, 7.
[16] "Sual-Cevap", *Tan,* 18 Ağustos 1939, 2.
[17] "Romanya Türk'leri Hicret Ediyorlar!", *Cumhuriyet,* 1 Kasım 1932, 5.
[18] "Romanyada 300 Binden Fazla Öz Türk Var", *Vakit,* 30 Temmuz 1934, 9.
[19] "Bulgaristan Türkleri Ne Halde? Gagavuz Akalliyeti Bulgar Değil, Türk'tür!", 4.
[20] "Bir Sual Takririne Dahiliye Bakanı Cevap Verdi", *Yeni Asır,* 14 Kasım 1934, 4.

habere göre ise Gagauzların nüfusu, 400 bin civarındaydı.[21] Yine 1935 yılının Temmuz ayı içinde *Ulus, Kurun* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde Gagauzların sayısını belirten üç haber yayımlandı. Haberlere göre, Dobruca ve Besarabya'da yaşayan Gagauzların sayısı yaklaşık 250 bindi.[22] Ayrıca 1935'in Temmuz ayında *Haber Akşam Postası* gazetesinde *"Yolculuk Notları"* başlığıyla çıkan makalesinde *Feridun Neş'et* de Romanya Gagauzlarının sayısını 250 bin civarında olduğunu ifade etti.[23] 1936'da *Son Posta* gazetesinde neşredilen bir habere göre, Romanya'da 300 bin Hristiyan Türk'ün var olduğu vurgulandı.[24] 1937 yılında *Tan* gazetesinde yer alan bir haberde Romanya'da bulunan Hristiyan Türklerin sayısı, 350 bin olarak verilmekteydi.[25] Ertesi yıl *Akşam* ve *Yeni Mersin* gazetelerinde çıkan iki habere göre ise, Romanya'da 300 bin civarında Hristiyan Türk yaşamaktaydı.[26] 1938 yılında *Safaeddin Karanakçı, Cumhuriyet*'te kaleme aldığı yazısında Bulgaristan'da yaklaşık 70 bin Gagauz yaşamakta olduğunu belirtti.[27] Karanakçı, makalesinde sadece Bulgaristan yönetimi altında yaşayan Gagauzların demografik oranlarını verdi. 1939'da *Akşam* gazetesinde çıkan "*Günün Ansiklopedisi: Bulgarların Rumenlerden Almak İstedikleri Dobruca"* başlıklı bir yazıda Dobruca'da 30 bin, Romanya'nın genelinde 100 bin ve bütün Karadeniz kıyılarında 150 bin Gagauz bulunduğu ifade edildi.[28] Yine aynı yıl, *Türk Sözü* gazetesinde *"Şundan Bundan, Besarabya'ya Dair"* adlı bir haberde Gagauzların Besarabya'daki genel nüfusun yüzde üçünü teşkil ettiği vurgulandı.[29] Türk matbuatı, Gagauzların nüfusu hakkında farklı sayısal verileri yayımladı. Neşredilen bu yazılara göre, Romanya'da önemli oranda Hristiyan Türk bulunmaktaydı.

Türk basınının Gagauzlarla alakalı sayfalarında yer verdiği bir başka bahis, Gagauzların kültürüydü. 1935 yılının yazında *Ulus* gazetesinde çıkan bir haberde, bu bahisle ilintili olarak Gagauz Türklerinin tarım ve hayvancılıkla uğraştıkları, özellikle güzel cins at yetiştirdikleri anlatıldı.[30] Yine aynı yıl içinde bu sefer *Cumhuriyet, Kurun* gazetelerinde Gagauzların kültür ve gelenekleriyle ilgili haberler yayımlandı. Haberlere göre, Hristiyan Türk olan Gagauzlar; misafirperver, sıcakkanlı, çiftçi ve savaşçı insanlardı.[31] 1936 yılında *Burhan Cahid Morkaya,* Romanya'ya yaptığı geziden yola çıkarak Gagauzları konu edinen bir makale kaleme aldı. *Açık Söz* gazetesinde yayımlanan makalesinde Morkaya, ağırlıklı olarak Gagauzların kültürüne değindi. Ona göre; Gagauzlar, Romanya'nın en güzel topraklarında tam bir Avrupa çiftçisi gibi yaşıyorlardı. Gagauzlar, eski Türkler gibi kuvvetli, sağlıklı, gürbüz, açık fikirli ve çok temiz ırkdaşlarımızdı.[32] Ayrıca Safaeddin Karanakçı, 1938 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde yayımladığı makalesinde Gagauzların kültürlerine değindi. Ona göre; Besarabya ve Dobruca'daki Gagauzlar, Hristiyan Türk olarak kalıp en bakir Türk âdetlerini korumaktaydılar.[33] Ertesi yıl *M. Sami Karayel, Yeni Sabah* gazetesinde çıkan makalesinde Gagauzların kültürüne değinerek onların karakucak denilen Türk kuru güreşini yaptıklarını yazdı.[34] Yine 1942 yılında *İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Yeni Mersin* gazetesinde *"Millî Anane"* başlığıyla yayımlanan yazısında *"Gagauzlar, Müslüman olmadıkları halde gelenekleri Türk kültürü olduğundan Türktürler."* ifadesine yer verdi.[35] Türk basınında çıkan bu tarz neşriyatlar ile Gagauzların kadim Türk kültürünü taşıdıkları vurgulandı.

Gagauzların Türkiye'ye göçü meselesi, Türk basının değindiği bir başka mevzuydu. 1935 yılında *Cumhuriyet*'te çıkan bir haberde Gagauzların göçüyle ilgili sıra dışı bir bilgi verildi. Habere göre; İstanbul'da *"Laik Türk Hıristiyanları"* adı altında özel bir kurumun oluşturulması için *CHP Eskişehir Milletvekili İslamat Zihni'nin* de katılımıyla Halkevinde bir toplantı gerçekleştirileceği ve daha sonra bu kurum, Gagauz Türklerinin Türkiye'ye getirilmesi için çalışacağı iddia edildi.[36] Fakat birkaç gün sonra aynı gazetede çıkan bir başka haberde ise Lâik

[21] "Laik Türk Hıristiyanları", *Cumhuriyet,* 20 Haziran 1935, 2.
[22] "Deli Orman Türkleri", *Kurun,* 15 Temmuz 1935, 4; "Romanya Türklerinin Bırakacağı Emlâk", *Cumhuriyet,* 16 Temmuz 1935, 1; "Romanya'dan Gelecek Türk Göçmenler Ne Şartlar İçinde Ne Kadar Zamanda Getirilecekler?", 5.
[23] Feridun Neş'et, "Yolculuk Notları", *Haber Akşam Postası,* 21 Temmuz 1935, 9.
[24] "Romanyadan Göçmen Geliyor", *Son Posta,* 19 Nisan 1936, 2.
[25] "15 Bin Göçmen Geliyor", *Tan,* 11 Ekim 1937, 2.
[26] "Yeni İskân Programı: Beş Senede Anavatana 2 Milyon Türk Gelecek", *Akşam,* 30 Nisan 1938, 1; "İskân Programı", *Yeni Mersin,* 3 Mayıs 1938, 2.
[27] Safaeddin Karanakçı, "Nüfusumuzu Çabuk Arttırmanın Yolu", *Cumhuriyet,* 25 Ekim 1938, 5.
[28] "Günün Ansiklopedisi: Bulgarların Rumenlerden Almak İstedikleri Dobruca", *Akşam,* 17 Mayıs 1939, 5.
[29] "Şundan Bundan, Besarabya'ya Dair", *Türk Sözü,* 10 Ekim 1939, 3.
[30] "Romanya'dan Gelecek Türk Göçmenler Ne Şartlar İçinde Ne Kadar Zamanda Getirilecekler?", 5.
[31] "Deli Orman Türkleri", 4; "Romanya Türklerinin Bırakacağı Emlâk", 1.
[32] Burhan Cahid Morkaya, "Gagavuz: Seyahat Mektupları", *Açık Söz,* 30 Ağustos 1936, 3.
[33] Karanakçı, "Nüfusumuzu Çabuk Arttırmanın Yolu", 5.
[34] M. Sami Karayel, "Yağlı Güreş Millî Türk Sporu Değildir", *Yeni Sabah,* 11 Haziran 1939, 7.
[35] İsmail Hakkı Baltacıoğlu , "Millî Anane", *Yeni Mersin,* 7 Ocak 1942, 2.
[36] "Laik Türk Hıristiyanları", 2.

Türk Hıristiyanlar Cemiyeti, Gagauz Türklerinin yurda getirilmesiyle ilgilenmeyecekleri ve bu durumun kendi program ile prensipleri dışında olduğunu bir mektupla *Cumhuriyet* gazetesine bildirdiği yazıldı.[37] Aynı yılın eylül ayında *Behçet Kemal Çağlar, Kurun* gazetesindeki *"Bükreşten Mektup"* başlıklı makalesinde anayurt Türkiye'ye gelmek isteyen 282 bin Hıristiyan Türk olduğunu vurguladı.[38] Yine aynı yıl *Nurettin Artam, Tan* gazetesinde *"Göçmenler Arasında, Yeni Yerleşen Göçmenler"* başlıklı makalesinin son kısmında Çorlu kırsalına yerleşen Razgrat göçmenlerinin kendisine 160 evlik Gagauz Türkünün Köstence'den yola çıktığını söylediklerini belirtti.[39] 1936 yılında *Son Posta* gazetesinde çıkan bir haberde dinleri ayrı, dili ve milliyeti bir olan soydaş Gagauzların Türkiye'ye gelecekleri iddia edildi.[40] Yine aynı yıl *Açık Söz*'de yayımlanan makalesinin son kısmında Burhan Cahid Morkaya, Gagauzların muhtemel göçü konusuna değinerek Gagauzların Türkiye'ye getirilmesi düşüncesini savundu. Ona göre, Gagauzların yurda getirilmesi ülke adına yeni bir kan ve kuvvet kazanmak demekti.[41] 1937 yılında yine *Tan*'da *"15 Bin Göçmen Geliyor"* başlığıyla çıkan haberde Gagauz Türklerinin Türkiye'ye göç etmek için Romanya, Türkiye hükûmetlerine başvuruda bulundukları ve Romanya Başvekili Tataresco'nun Ankara ziyaretinde bu meselenin de konuşulacağı yazıldı.[42] 1938 yılında Safaeddin Karanakçı, *Cumhuriyet*'te çıkan yazısında Gagauzların muhtemel göçü konusuna da değinerek onların Türkiye'ye göçlerinin gerçekleşmesi gerektiğini ve bunun Romanya ile Türkiye arasında yapılacak ek bir anlaşmayla sağlanabileceğini ileri sürdü.[43] Türk basını, Gagauzların Türkiye'ye göçüyle alakalı olasılıklar üzerinden olumlu haberler yaptı.

Türk matbuatının değindiği öbür bir konu, Gagauzların diliydi. Gazetelerde çıkan haberlerde Gagauzların açık ve temiz bir Türkçe konuştukları, evlerinde Türkçe'den başka bir dil kullanmadıkları, bu Türkçe'nin dil araştırmaları açısından oldukça önemli ve tükenmez bir hazine olduğu, Müslüman olmamaları dolayısıyla onların lisanı binlerce güzel, halis Türkçe kelime barındırdığı ifade edildi.[44] Bu açıdan bakıldığında Gagauzların dili, oldukça arı ve köklü bir dildi.

Yerleştikleri sahalar, gazetelerin değindiği bir diğer mevzuydu. 1931 yılında *Edirne Millî* gazetede yayımlanan makalesinde Osman Nuri, bu mevzuya dikkat çekerek Gagauzların Bulgaristan'ın kuzeydoğusu, Dobruca'nın doğusu ile Karadeniz kıyılarında yoğun olarak yaşadıklarını yazdı.[45] Ayrıca 1934'te *Halil Zeki, Halkın Sesi* gazetesinde *"Bulgar Komitacılığının İç Yüzü"* başlığıyla neşrettiği yazısında Gagauzların Bulgaristan'ın Varna ve Pazarcık yerleşim birimlerinde var olduklarını vurguladı.[46] Yine aynı yıl, *Hakimiyeti Milliye* gazetesinde çıkan makalesinde Hüseyin Namık Orkun; Kuzey Bulgaristan'da yer alan Kestriç, Caferli, Yeniköy, Cevizli gibi köylerde Gagauzların yaşadığını belirtti.[47] 1935 yılının Temmuz ayında *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan bir haberde Gagauzların çoğunun Besarabya'nın güneyinde yaşadığı ifade edildi.[48] Yine aynı ay içinde *Zaman* gazetesinde çıkan bir haberde Gagauzların Dobruca'da dağınık, Besarabya'da ise topluca yaşadıkları vurgulandı.[49] 1939 yılında *Akşam* gazetesinde neşredilen bir yazıda Güney Dobruca'nın Kavarna, Şayla, Gâvursövütçük ve Pazarcık gibi yerleşim birimlerinde Gagauz Türklerinin yaşadığı vurgulandı.[50] İkinci Dünya Savaşı koşullarında Besarabyalı Gagauzların durumlarıyla alakalı *En Son Havâdis* gazetesinde bir haber paylaşıldı. Gazetede Romanya Başbakanı Ion Victor Antonescu'nun Besarabya'da yeni bir zirai plan hazırladığı bilgisi verildi. Bu haberde Besarabya topraklarında yaşayan Rumen olmayan ve Gagauz diye anılan Gök Oğuz Türklerinin toprakları acaba bu plan doğrultusunda Rumenlere mi dağıtılacağı sorusu yönetildi.[51] Gagauzların bu topraklardaki akıbeti

[37] "Lâik Türk Hıristiyanlar ve Gagavuzlar", *Cumhuriyet,* 25 Haziran 1935, 2.
[38] Behçet Kemal Çağlar, "Bükreşten Mektup"*, Kurun,* 7 Eylül 1935, 8.
[39] Nurettin Artam, "Göçmenler Arasında, Yeni Yerleşen Göçmenler", *Tan,* 11 Eylül 1935, 6.
[40] "Romanyadan Göçmen Geliyor", 2.
[41] Morkaya, "Gagavuz: Seyahat Mektupları", 3.
[42] "15 Bin Göçmen Geliyor", 2.
[43] Karanakçı, "Nüfusumuzu Çabuk Arttırmanın Yolu", 5.
[44] "Hiristiyan Türkler", *Akşam,* 9 Mart 1935, 5; "Romanyadan Heyet Geldi", *Yeni Asır,* 16 Temmuz 1935, 4; "Bulgaristan Türkleri Ne Halde? Gagavuz Akalliyeti Bulgar Değil, Türk'tür!", 4; "Romanya'dan Gelecek Türk Göçmenler Ne Şartlar İçinde Ne Kadar Zamanda Getirilecekler?", 1, 5.
[45] Osman Nuri, "Gagavuzlar", 2.
[46] Halil Zeki, "Bulgar Komitacılığının İç Yüzü", *Halkın Sesi,* 1 Temmuz 1934, 2.
[47] Hüseyin Namık Orkun, "Gagauzlara Dair", 5.
[48] "Romanya Türklerinin Bırakacağı Emlâk", 1.
[49] "Romanyadaki Türkler, *Zaman",* 17 Temmuz 1935, 5.
[50] "Günün Ansiklopedisi: Bulgarların Rumenlerden Almak İstedikleri Dobruca", 5.
[51] "Bükreş Hükûmetinin Verdiği Yeni Bir Karar", *En Son Havâdis,* 27 Haziran 1941, 3.

sorgulandı. Gazeteler, Dobruca ve Besarabya'nın Gagauzların ana coğrafyası olduğunu yaptıkları haberlerle değindiler.

Türk matbuatının Gagauzlarla ilgili değindiği bir başka konu da Gagauzların kimliği ve asimilasyona karşı mücadeleleriydi. 1935 yılında bu konuyla alakalı bir haber, *Akşam* gazetesinde neşredildi. Habere göre, Gagauzların dillerine olan bağlılıkları ve papazların kendi asıllarına olan sadakatleri nedenleriyle Bulgarlık propagandası Gagauzlar arasında yayılmadığı ifade edildi.[52] Yine aynı yılın aynı ayı içinde mezkûr gazetede *Akşamcı* mahlası ve *"Bir İbret Levhası"* başlığıyla bu minvalde Gagauzlarla ilintili bir başka yazı yayımlandı. Akşamcı, bu yazısının girişinde Gagauzların saf Türk olduklarını ve Romanya vatandaşı Bulgarların Bulgarlaştırma faaliyetlerine karşı direndiklerini belirtti.[53] Gene aynı yıl *Kurun* gazetesinde Gagauzlarla ilgili çıkan bir haberde bu konulara yer verildi. Habere göre, Gök Oğuz papazları arasında eski Türk asıllarını unutturmamayı kendilerine vazife bilen adamların olduğu vurgulandı.[54] Muslih Ertaç, 1936 yılında *Ulus* gazetesinde çıkan makalesinde de bu konulara değindi. Ertaç, yazısında Rumlar ile Bulgarların iddiaları ve asimilasyon faaliyetlerine rağmen Gagauzların kimliklerini, benliklerini muhafaza ettiğini savundu.[55] 1939'da *Vasfi Rıza Zobu, Haber Akşam Postası* gazetesinde yayımladığı makalesinin bir bölümünde Gagauzların kimliğine değindi. Zobu, Bükreş Elçisi Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Gagauzların milliyetlerini kaybetmemesi için yoğun çaba harcadığını vurguladı.[56] 1941 yılında dönemin önemli generallerinden *H. Emir Erkilet* de bir yazısında Gagauzların bu yönlerine değindi. Erkilet; Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Gagauzlar hakkında kendilerini bilgilendirdiğini, bu Türk halkının Hristiyan topluluklar arasında millî değerlerini nasıl muhafaza ettiklerine şaşırdığını yazısında belirtti.[57] Gagauzların, Türk kimliğine sıkı sıkıya bağlı oldukları gazetelerde bu tarz yayınlarla vurgulandı.

Tarih, Türk basınının üzerinde durduğu bir diğer mevzuydu. Türk matbuatında Gagauzların ataları Oğuz Türklerinin Dobruca'da müstakil bir devlet kurduğu, Gagauzların uzun yıllar Besarabya'da yaşadıkları, Bizans'ın etkisiyle Hristiyan oldukları ve Osmanlı yönetimi altında dinlerini korudukları sıklıkla değinildi.[58] Gagauzların Türk tarihinin bir parçası olduğu bakış açısı, yazılara yansıdı.

Türkiye matbuatının Gagauzlar özelinde değindiği bir başka konu, Gagauzların Başpapazı Mihail Çakır idi. 1934 yılında *Vakit* gazetesinde çıkan haberin bir bölümünde Mihail Çakır'dan bahsedildi. Habere göre; Mihail Çakır, Gagauzları Bulgarlaşmaktan kurtardı. İncil'i sırf kendi cemaati için Türkçeye çevirip ufak cüzler ile yedi kitap halinde bastırarak Gagauz köylerine dağıttı.[59] 1935'in Nisan ayında *Akşam* gazetesinde yayımladığı makalesinin bir bölümünde Akşamcı, Mihail Çakır'a değindi. Ona göre; Gagauzlar, varlıklarını ihtiyar papaz Mihail Çakır'ın girişimleriyle sürdürdüler.[60] 1935'in Temmuz ayında *Akşam* gazetesinde yayımlanan bir başka haberde de Mihail Çakır'dan bahsedildi. Habere göre; Mihail Çakır, Hristiyan Türklerin başka millete benzememesi için 50 yıldır çabaladı. Romanya'da çıkan çeşitli dergilerde Gagauzların kökeni ve kültürü üzerine yazılar kaleme aldı.[61]

Gagauz gençlerinin eğitimi ve Besarabya'da Türkçe kurslar, Türk basınının Gagauzlarla alakalı yayın yaptığı bir diğer başlıktı. 1934 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde Gagauz gençleriyle ilgili bir haber neşredildi. Habere göre; Romanya'dan gelen dört Gagauz genci, Romanya öğrenci heyeti ile birlikte İstanbul'un tarihi turistik yerlerini ziyaret etti. Gagauz Türkü dört genç, ırkdaşları arasında bulunmaktan oldukça sevinçliydi.[62] Ayrıca Behçet Kemal Çağlar, *Kurun* gazetesindeki makalesinde bu konuya da değindi. Bükreş'e yaptığı gezisinde İstanbul'da eğitim almak isteyen Gagauz gençleriyle tanıştı. Çağlar, gençlerin Türkçesine şaşırdı. Tanrıöver'in kendisine milliyetin dinle bir ilişkisinin olmadığı ve bunun dil ile kan birliğinin bir neticesi olduğunu belirtti.[63] 1938 yılında *Tan* gazetesinde çıkan bir haberde İstanbul Çapa Kız Muallim Mektebinde eğitim alan Gökoğuz Türkleri Katerina Tukan ile Anna Kapsız'ın mektebin 68. yıldönümü kutlamasında Gökoğuz dansı oynadıkları ve takdirle

[52] "Romanyada 400 Bin Türk Vardır", *Akşam,* 2 Nisan 1935, 4.
[53] "Bir İbret Levhası", *Akşam,* 6 Nisan 1935, 3.
[54] "Deliorman Türkleri", 4.
[55] Ertaç, "Gagauz Türklerinin Soylarına Sadıklığı", 4, 5.
[56] Vasfi Rıza Zobu, "Kristof Kolombun Yumurtasına Doğru", *Haber Akşam Postası,* 6 Eylül 1939, 7.
[57] H. Emir Erkilet, "Şark Cephesinde Gördüklerim 4: Nihayet Bükreşte", *Cumhuriyet,* 15 Kasım 1941, 2.
[58] "Bulgaristan Türkleri Ne Halde? Gagavuz Akalliyeti Bulgar Değil, Türk'tür!", 4; Ertaç, "Gagauz Türklerinin Soylarına Sadıklığı", 4.
[59] "Romanyada 300 Binden Fazla Öz Türk Var", 1, 9.
[60] "Bir İbret Levhası", 3.
[61] "Romanyada Türklük Müdafii İhtiyar Bir Papas", *Akşam,* 15 Temmuz 1935, 5.
[62] "Romanyadaki Türkler", *Cumhuriyet,* 5 Nisan 1934, 1, 4.
[63] Çağlar, "Bükreşten Mektup", 8.

karşılandıkları belirtildi.[64] Yine 1938 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan bir başka habere göre, Besarabya ve Dobruca'da yaşayan Gagauz çocuklarına Türkçe ders vermek üzere bu yıl 12 öğretmen tayin edildi.[65] 1939 yılında *Haber Akşam Postası* ile *Son Posta* gazetelerinde Türkiye'de eğitim alan Gagauzlarla ilgili haberlere yer verildi. Haberlere göre, Çapa Kız Muallim Mektebinden mezun olanlar için bir mezuniyet programı düzenlendi. Programda Gagauz öğrencileri renkli ışıklar altında ve orijinal kıyafetlerle Gagavuz dansı gösterisi gerçekleştirdikleri ifade edildi.[66] 1940'ta *Yürük Çelebi, Akşam* gazetesindeki *"Kısa Mülâkatlar"* adlı makalesinde Gagauzlara değindi. Yürük Çelebi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Şubesi asistanı ve Gagauz Türkü B. Oktay Kazanlı ile yaptığı röportajı köşesine taşıdı. 25 yaşındaki Kazanlı, 12 dil biliyordu. Çelebi, Gagauzların Türkçeyi unutmamalarının sebebini ona sorduğunda; Kazanlı, bu durum Türklere özgü bir özellik olduğunu belirtti. Çelebi, kendisine Hıristiyan olduğunuz için hiç dışlandınız mı diye bir başka soru yöneltti. Kazanlı, böyle bir durumun pek seyrek ve önemli olmayacak derecede gerçekleştiğini söyledi.[67] 1941'de *Mustafa Tunalı* da *Tasviri Efkâr* gazetesinde yayımladığı makalesinde bu mevzuya değindi. Yazısında Tunalı; Besarabya'daki Gagauz ilkokullarında Türkçe eğitime başlanmasında Tanrıöver'in gayretleri kadar Rumen hükûmetinin Türkiye'ye beslediği sempatinin de etkisinin olduğunu ve Tanrıöver'in gayretleriyle birçok Gagauz gencinin Türkiye'de eğitim aldığını belirtti.[68]

Türk matbuatının haber yaptığı bir diğer konu, Gagauzların doğal felakette Türkiye'ye yaptıkları desteklerdi. 1940 yılında *Tan* gazetesinde bu mevzu üzerine bir haber neşredildi. Habere göre; Erzincan'da yaşanan büyük deprem felaketi nedeniyle Romanya'da düzenlenen yardım kampanyasına Besarabya'daki Hristiyan Türklerin de katıldığı, kampanyada yüklü miktarda para ile eşya toplandığı ve toplanan yardımın Türkiye'nin Bükreş Büyükelçiliğine teslim edildiği belirtildi.[69]

Türk basınında bazen Gagauzlar için önemli görülen yabancı makalelerin tercümesine yer verildi. Bu makalelerden biri, *Mehmet Fuat Köprülü* tarafından 1933 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde üç seri halinde tercüme edilip özet şeklinde yayımlandı. Köprülü, *Tadeusz Kowalski'nin "Les Turcs et la Langue Turque de la Bulgarie du Nord-Est"* makalesini özetledi. Makalenin bazı noktalarında Gagauzlar açısından kıymetli bilgiler mevcuttu. Kowalski'ye göre; Kuzey Varna'da toplu halde bulunan Gagauzlar, Ortodoks Hristiyandılar. Dobruca Gagauzlarının dili, kuvvetli Osmanlı etkisi altında kalmıştı. Kowalski, makalesinde ayrıca Gagauzların tarihi ve etnik kökeniyle ilgili önemli bilgiler de verdi. Ona göre; farklı savlara rağmen Gagauzlar, 1064'ten sonra Balkanlara göç etmiş bir Oğuz zümresinin bakiyesiydiler. Leh sosyal bilimci, makalenin sonunda Gagauzların din ve dilleriyle ilgili bilgiler de sundu. Köprülü, Kowalski'nin makalesinin önemli noktalarını tercüme ettikten sonra Gagauzlarla ilgili kendi yorumunu ortaya koydu. Özellikle Gagauzların etnik kökeni tartışmalarının arka planını araştırdı. Köprülü'ye göre, Gagauzların kökeniyle ilgili bu tarz savların çokluğu ve karmaşıklığı; onların bazı devirleriyle ilgili vesikaların yokluğu ve mevcut tarihî delillerin etraflıca değerlendirilmemesine dayanmaktaydı. Köprülü, Kowalski'den etkilenerek Gagauzların etnogenezi konusunda onun ortaya attığı görüşü benimsedi. O da Gagauzların Balkanlara farklı zamanlarda göç etmiş üç değişik Türk zümrelerinin karışımdan meydana geldiğini savundu.[70]

1934 yılında *Naşit Hakkı, Akşam* gazetesinde Bükreş'te Gagauzlarla ilgili neşredilen bir makaleyi tercüme ederek yayımladı. Makalede Bulgaristan'da yaşayan Hristiyan Türkler Gagautzi, mensubu oldukları Gagauzi kabilesinin adını taşıdığı; Uz kabilesinin torunları, günümüz Gagauzlarını teşkil ettiği; Dobruca ile Besarabya'da yaşayan ve hakikatte Türk olan Gagantziler, Rumlar ve Bulgarların tesirleri altında kaldığı ifade edildi.[71]

Diğer taraftan, Gagauzlarla ilgili Türk tezine aykırı içerikli yazılara karşılık niteliğinde makaleler de Türk basınında yer aldı. Bu tarz makaleleri, 1935 yılında *Tan* gazetesinde *Nizameddin Nazif* kaleme aldı. Nizameddin Nazif, Atina'da Fransızca basılan *Messanger d'Athéne* gazetesinin 4160. sayısında *Lissof'un* yazdığı yazıya *"Bir*

[64] "Kız Muallim Mektebinin 68inci Yılı Kutlandı", *Tan,* 1 Temmuz 1938, 2.
[65] "Romanyada Gagavoz Mekteblerinde Türkçe Tedrisata Başlandı", *Cumhuriyet,* 21 Kasım 1938, 4.
[66] "Kız Muallim Mektebinde Dünkü Müsamere", *Son Posta,* 1 Temmuz 1939, 4; Çapa Kız Muallim Mektebinin Yeni Mezunları, *Haber Akşam Postası,* 3 Temmuz 1939, 2.
[67] Yürük Çelebi, "Kısa Mülâkatlar", *Akşam,* 15 Eylül 1940, 2.
[68] Mustafa Tunalı, "Tetkikler, Besarabya", *Tasviri Efkâr,* 4 Ağustos 1941, 2.
[69] "Romanya Türklerinin Fedakârlığı", *Tan,* 14 Mayıs 1940, 4.
[70] Mehmet Fuat Köprülü, "Şimalişarkî Bulgaristan'da Türk'ler ve Türk Dili I", *Cumhuriyet,* 3 Nisan 1933, 5; Mehmet Fuat Köprülü, "Şimalişarkî Bulgaristan'da Türk'ler ve Türk Dili II", *Cumhuriyet,* 10 Nisan 1933, 5; Mehmet Fuat Köprülü, "Şimalişarkî Bulgaristan'da Türk'ler ve Türk Dili III", *Cumhuriyet,* 17 Nisan 1933, 5.
[71] Naşit Hakkı, "Mühim Bir Makale: Dobriça ve Besarabya'da Hiristiyan Türkler", *Akşam,* 2 Şubat 1934, 7.

Atina Gazetesine Cevap: Gagauzlar Türktürler!", başlığıyla ve üç kısımdan oluşan yazı dizisi halinde yanıt verdi. Nazif, Lissof'un makalesini olduğu gibi tercüme edip daha sonra ona cevap verdi. Lissof'un makalesine göre; Türkiye, Gagauzları Trakya'ya göç etmeye teşvik ediyordu. Lissof, Türkiye'nin Gagauzlarla ilgili bütün ırk ve dil savlarının hiçbir temele dayanmadığını iddia etmekteydi. Nizameddin Nazif, Lissof'un bu makalesinin tamamen uydurma ve tarihî gerçekliğe uymayan bilgilerle dolu olduğunu kabul etti. Nazif'e göre bu makale, yarım milyon Türk'ün laik Türk cumhuriyetine göç ettirme olasılığına karşılık kinle yazıldı. *Gagauzlar, İsa'ya tapan Türk oğlu Türklerdi.* Gagauzların Türk oldukları tarihî gerçekliklere dayanmaktaydı. Nazif, Lissof'a cevap verirken sıklıkla vurguladığı konu, Gagauzların Türkiye'ye göçü meselesiydi. Nazif, göçün gerçekleşmesine inancı tamdı.[72] Nizameddin Nazif, iki yıl sonra *Haber Akşam Postası* gazetesinde çıkan bir makalesinde Romanya dönüşü Galata rıhtımında Hamdullah Suphi Tanrıöver ile Gagauzlar hakkında konuştuklarını belirtti. Ona göre; Tanrıöver, hâlâ Gagauzların yurda geleceğini umuyordu.[73]

Erken Cumhuriyet döneminin bazı yazarları, Gagauzların yaşadıkları toprakları ziyaret ederek sahadan edindikleri bilgileri yazıya döktüler. Bu bilgileri, gazetelerde yazı dizisi şeklinde yayımladılar. Bu yazarlara ilaveten dönemin siyasetçileri de Gagauzlarla ilgili makale kaleme aldılar. 1930'larda Gagauzların yaşadıkları yerleri gezen ilk yazar, *İsmail Habib Sevük'tü.* Yazar İsmail Habib Sevük, Avrupa'nın muhtelif kentlerine yaptığı ziyaretler esnasında tuttuğu gezi notlarını uzun bir yazı dizisi şeklinde *Cumhuriyet*'te neşretti. Yazı dizisinin 1 Ağustos 1934 tarihinde *"Karadeniz Kıyılarından Avrupaya, Türkçe ve Gagavozlar"* başlıklı kısmında Gagauz Türklerine değindi. Sevük, yazısında Romanya'da 150 bin civarında Gagauz'un yaşadığını, onların Hristiyan Türkler olup bütün Hristiyan âleminin baskısına rağmen Türk kalmayı başardığını vurguladı.[74]

1930'larda Gagauzlarla ilgili en fazla yayın yapan yazar ise, *Yaşar Nabi Nayır'dı.* Nayır, 1935 yılının yazında Besarabya'da Gagauzların yaşadığı yerleri ziyaret etti. Aynı yılın Eylül ayında ilk kez Gagauzları konu alan bir makaleyi *Ulus*'da neşretti. Nayır'a göre; Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Romanya'daki asıl büyük başarısı, Gagauzların Türklüğü meselesini ortaya atmasıydı.[75] Yaşar Nabi Nayır, aynı yılın sonlarına doğru Gagauzlarla ilgili gözlemlediklerini bir yazı dizisi halinde *Ulus* gazetesinde yayımladı. Nayır'ın bu yazı dizisinin ilki, 1935 yılının aralık ayının sonlarına doğru *"Türk Gagauzlar"* başlığıyla neşredildi. İlk yazısında Nayır, ağırlıklı olarak izlenimlerini anlattı. Ona göre, Gagauzların asırlardır toplu halde yaşamanın verdiği içgüdüyle yüzyıllarca dillerini, âdetlerini korudular. Nayır, Gagauzların tek kasabası olan Komrat'ta köylülerin çok güzel Türkçe konuştuklarına şahit oldu. Gagauzlar, Türkiye'ye göç konusunda oldukça istekliydiler. Nayır, Gagauzların göçü noktasında Cumhuriyet Türkiyesi'ne güvendiğini bildirmekteydi.[76]

Nayır, *Ulus* gazetesindeki tefrikasının ikincisinde Gagauzların eğitimine, dillerine ve Türkiye'ye bakışlarına değindi. Nayır'a göre, Gagauzların baş kasabasında bir lise mevcuttu. Bu liseyi bitiren Gagauz gençleri, ana dillerinde eğitim almadıklarından Gagauzca konuşmakta güçlük çekiyorlardı. Gagauzca alanı dar, kelime sayısı az bir köy Türkçesiydi. 1935 yılında Rumen Hükümeti, Gagauzların yaşadıkları birimlerde seçmeli Türkçe kursların açılmasına karar verdi. Gagauzlar, Türkiye'yi ana vatan gözüyle bakmaktaydılar.[77]

Üçüncü yazısında Nayır; Gagauzların fiziki yapıları bakımından Rumeli ve Anadolu Türklerinin aynısı olduğuna, ihtiyar profesör ve keşiş Mihail Çakır, Gagauzların Türklüğünü muhafaza konusunda elli sene üstün gayret gösterdiğine değindi.[78]

Bir sonraki yazısında ise Nayır, Gagauzların Türkiye'ye göçlerinin zorunlu nedeninden ve ana geçim kaynağından bahsetti. Nayır'a göre; toprağı ekmek, Gagauzların en fazla sevdikleri ana uğraştı. Gagauz köylerinde yaşanan kuraklık yüzünden Besarabya'dan Dobruca'ya Gagauzlar aç kalmamak için Bulgar köylülerinin yanına göçtüler. Bu durum Gagauzların etnogenezleriyle ilgili tartışmaları daha da karmaşık hale getireceği ortadaydı çünkü

[72] Nizameddin Nazif, "Bir Atina Gazetesine Cevap: Gagauzlar Türktürler! I", *Tan,* 4 Eylül 1935, 3; Nizameddin Nazif, "Bir Atina Gazetesine Cevap: Gagauzlar Türktürler! II", *Tan,* 5 Eylül 1935, 3; Nizameddin Nazif, "Bir Atina Gazetesine Cevap: Gagauzlar Türktürler! III", *Tan,* 6 Eylül 1935, 3.
[73] Nizameddin Nazif, "Hâdiseler ve Fikirler... Denizci Millet Olmanın Dört Şartı", *Haber Akşam Postası,* 22 Temmuz 1937, 2.
[74] İsmail Habib Sevük, "Karadeniz Kıyılarından Avrupaya, Türkçe ve Gagavozlar", *Cumhuriyet,* 1 Ağustos 1934, 3.
[75] Yaşar Nabi Nayır, "Romanyada Türkçe ve Türklük", *Ulus,* 19 Eylül 1935, 2.
[76] Yaşar Nabi Nayır, "Türk Gagauzlar", *Ulus,* 22 Aralık 1935, 4.
[77] Yaşar Nabi Nayır, "Türk Gagauzlar II", *Ulus,* 23 Aralık 1935, 4.
[78] Yaşar Nabi Nayır, "Türk Gagauzlar III", *Ulus,* 25 Aralık 1935, 4.

onların Bulgarlar tarafından temsil edilme tehlikesi meydana çıkmaktaydı. Bu durumun önüne geçilebilmesi için Gagauzların bir an önce Türkiye'ye getirilmesi gerekliydi.[79]

Diğer yazısında Nayır, Gagauz adının etimolojisine değinerek Gagauz kelimesinin Oğuz adından meydana geldiğini ve Gök-Oğuz kelimesi, zamanla Gaga-Uz kelimesine dönüştüğünü savundu.[80]

Yazar Yaşar Nabi Nayır, *Ulus* gazetesinde Gagauzlarla ilgili yazılarına devam etti. Nayır, 1935 yılının son gününde çıkardığı yazısında en önemli bilim adamlarının sağlam delillere dayanarak ortaya koydukları tezlere göre, Gagauzlar Türk soyundan bir halk olduğunu belirtti. Bu yazıda ayrıca Mihail Çakır'ı ziyaretinden bahsetti. Nayır'a göre; Çakır, ilerlemiş yaşına rağmen doğru bildiği, inandığı dava yolunda çalışmaktan geri kalmayan ihtiyar bir Türk'tü.[81]

Yaşar Nabi Nayır, *Ulus* gazetesindeki Gagauzlarla ilgili basılan başka bir makalesinde onların dillerinden söz etti. Nayır'a göre; Gagauz Türkçesi, Rumeli Türkçesine benzemekteydi. Gagauzlar, kendi sülalelerini belli eden öz Türkçe soyadlarına sahiptiler.[82] *Ulus*'ta neşredilen son iki makalesinde Nayır, Gagauzların Başpapazı Mihail Çakır'dan ve Gagauz dilinden bahsetti.[83]

Yazar Yaşar Nabi Nayır, 1938 yılında *Ulus* gazetesinde yayımlanan iki yazısında daha Gagauzlardan bilgi verdi. İlk çalışmasında Nayır, Türkiye'de eğitim alan Gagauz gençlerini konu edindi. Nayır'a göre; Gagauzların ana yurtla temas kurmaları ve çocuklarını eğitim için Türkiye'ye göndermeleri, Gagauzların Türklük şuuru açısından oldukça önemli bir gelişmeydi.[84] Diğer yazısında ise Nayır, Mihail Çakır'ın vefat haberini okuyucularına duyurdu. Yaşar Nabi Nayır, akşam aldığı bir telgrafla Mihal Çakır'ın öldüğünü üzüntüyle öğrendi. Mihail Çakır, Türklüğe candan bağlı ve Türklüğü yaymak için elinden geleni yapan bir din adamıydı. Çakır'ın en büyük arzusu, Atatürk hakkında bir eser yazmak ve onu Gagauzlara tanıtmaktı. Çakır, bu mevzu hakkında kendisinden yardım istedi. Nayır da yurda dönünce kendisine birkaç eser gönderdi. Çakır'ın son arzusunu yerine getirip getiremediği meçhul bir konu olarak kaldı.[85]

Nayır, yıllar sonra Gagauzlarla alakalı başka bir makale kaleme aldı. Bu sefer *Cumhuriyet* gazetesinde neşrettiği yazısında Gagauzların göçünün gerçekleşmemesinin sonuçlarına, Türkiye'de bulunan Gagauzların durumuna ve Romanya'nın Gagauzların Türklük bilinci kazanmalarındaki katkısına değindi. Nayır'a göre, Gagauz Türklerini yurda getirmeyerek büyük bir fırsatı Türkiye kaçırdı. Dünya savaşının patlak vermesiyle Gagauzlar kaderlerine terk edildi. Türkiye'de Gagauzların duyulmasında Hamdullah Suphi Tanrıöver'in üstün gayretleri oldu. Onun faaliyetleriyle yurda eğitim için gelen Gagauzlar, okullarını bitirerek bilgili bir Türk vatandaşı oldular. Romanya hükûmeti, Gagauzların Türklük bilinci kazanmalarını engellememiş, bu konuda onları teşvik etmişti. Nayır, makalesinin devamında İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla Besarabya, Sovyetler Birliği tarafından işgal edildiğinden ve bu yüzden ülkemizde olan Gagauz gençleri ailelerinden haber alamaz duruma geldiğinden söz etti. Besarabya'da Sovyet hâkimiyetiyle birlikte Gagauzlarla olan bağın koptuğunu belirtti. Ayrıca Nayır, eğitim için Türkiye'ye gelen Gagauzların karşılaştıkları zorluklara ve ayrımcılığa değindi.[86]

Sadri Ertem, Gagauzların yaşadıkları toprakları ziyaret eden bir başka yazardı. Romanya'yı gezen Sadri Ertem, gezisini bir yazı dizisi şeklinde *Kurun* gazetesinde yayımladı. Bu yazı dizisinin 27. sayısında Gagauzlardan bahsetti. Makalesinde Gagauzların tarihi ve edebiyatına değinmeyen Ertem, tesadüfen denk geldiği türkülü bir Gagauz oyunundan bahsetti. Çocukluğunda Anadolu'da duyduğu bu türküyü burada yeniden dinleme fırsatı bulduğunu belirtti. Yazısının devamında Ertem, Gagauzların giyim ve kuşamından bilgiler sundu. Ertem, yazısının

[79] Yaşar Nabi Nayır, "Türk Gagauzlar IV", *Ulus,* 26 Aralık 1935, 4.
[80] Yaşar Nabi Nayır, "Türk Gagauzlar V", *Ulus,* 27 Aralık 1935, 4.
[81] Yaşar Nabi Nayır, "Balkan Türkleri: Türk Gagauzlar, Tarihî Deliller", *Ulus,* 31 Aralık 1935, 4.
[82] Yaşar Nabi Nayır, "Türk Gagauzlar: Gagauz Lehçesinin Hususiyetleri", *Ulus,* 3 Ocak 1936, 5.
[83] Yaşar Nabi Nayır'ın 31 Aralık 1935 tarihinde *Ulus* gazetesinde yayımlanan makalesinin bir kısmı ile yine aynı gazetede 3 Ocak 1936 tarihinde neşredilen makalesinin tamamı, birkaç gün sonra *Uyanış* gazetesinde tekrardan basıldı. Yaşar Nabi Nayır, "İktibaslar: Gagauz Lehçesinin Hususiyetleri", *Uyanış,* 9 Ocak 1936, 108, 109, 112.
[84] Yaşar Nabi Nayır, "Düşünüşler, Türk ve Milliyet", *Ulus,* 8 Mart 1938, 2.
[85] Yaşar Nabi Nayır, "Gagauz Türklerinin Mürşidi Mihail Çakır Öldü", *Ulus,* 20 Ekim 1938, 5.
[86] Yaşar Nabi Nayır, "Balkan Türkleri Ne Halde? Rumanya Türklerinin Hazin Kaderi", *Cumhuriyet,* 22 Ocak 1947, 7. Dönemin ünlü yazarlarından Faik Rıfkı Atay, birkaç yıl sonra Cumhuriyet'te kaleme aldığı yazısında Yaşar Nabi Nayır'ın bu sözlerini doğrular derecede ifadelere yer verdi. Atay, köy enstitülerinde çalışan Gagauz gençlerinin Bolşevik propagandacıları olarak görüldüklerini yazdı. Fakat bu gençleri yurda getiren Hamdullah Suphi Tanrıöver kadar Bolşevik düşmanı milliyetçinin de yurtta bulunmadığını belirtti. Faik Rıfkı Atay, "Sohbetler: Açık Cevap", *Cumhuriyet,* 22 Ocak 1950, 2.

son kısmında Gagauzların kendi milletlerinin bir parçası olduğunu iddia edenlerin farklı türde tarihler ve efsaneler ürettiğini yazarak makalesini tamamladı.[87]

Romanya'da Gagauzları ziyaret eden bir diğer yazar, Ercüment Ekrem Talu'ydu. Talu, Balkanlara yaptığı ziyareti *Son Posta* gazetesinde yazı dizisi şeklinde neşretti. Bu tefrikasının iki bölümünde okuyucularına Gagauzları anlattı. Gagauzlardan bahsettiği ilk yazısında yazar Ercüment Ekrem Talu; Romanya'da yaptığı ziyaret sırasında bir vatandaşın kendisine Mihail Çakır'ın tarih kitabını verdiğini, kitabın öz Türkçe ile yazıldığını fark ettiğini belirtti. Kitaptan oldukça etkilenen Talu, Gagauzları görmeye karar verdi. Gagauzlar üzerine bir yurttaşla yaptığı sohbette Romanya'da 150 binden fazla Gagauz'un olduğunu, eğitim için Gagauz gençlerinin Türkiye'ye geldiğini, Gagauzların Besarabya'nın farklı köylerinde yaşadıklarını, onların Türkiye'yi vadedilmiş toprak olarak gördüklerini ve öz Türkçe soyadlara sahip olduklarını öğrendi.[88] Diğer yazısında Ercüment Ekrem Talu, Gagauzların yoğun olarak yaşadığı Komrat kasabasına yaptığı ziyarette edindiği izlenimleri aktardı. Burada çocuklarla ve Türkiye'de eğitim alan bir gençle sohbet etti. Talu'ya göre; Gagauzlar, hâlâ en eski Türk âdetlerine bağlı ve son derece misafirperver insanlardı. Onların millî içkileri, bozaydı. Gagauzlar, yaşadıkları topraklarda egemen güçlerin baskısına direnerek Türklüklerini günümüze kadar muhafaza ettiler.[89]

Yazarların yanı sıra dönemin mebuslarından *CHP Kütahya Milletvekili Naşit Uluğ,* Gagauzlarla ilgili makaleler kaleme aldı. Milletvekili Naşit Uluğ, 1934 yılının son günlerinde *Ulus* gazetesinde birkaç seri halinde Gagauzlar üzerine makaleler neşretti. İlk makalesinde Gagauzların en eski Türk atasözlerini, türkülerini söyleyip Türk oyunları oynayan, ana dillerini muhafaza eden Hristiyan Türkler ve nüfuslarının 250 bin civarında olduğunu belirtti.[90] Bir sonraki yazısında Naşit Uluğ, Gagauzların etnogenezine ve adlarının kökenine değindi. Ona göre; Rus, Leh, Çek, Macar, Bulgar, Rumen ve Yunan gibi çeşitli milletlere mensup bilim adamları, Gagauzların Türk soyundan olduklarını kabul etmekteydiler. Gagauz adı, Gök-Oğuz adının zamanla bozuk söylenişinden meydana gelmişti.[91] Naşit Uluğ, *Ulus* gazetesinde yayımladığı üçüncü makalesinde Gagauzların dilinden, karakterlerinden ve Mihail Çakır'dan söz etti. Yazısında Uluğ, Gagauzlar üzerine araştırmalar yapan bilim insanlarının vurguladıkları en önemli noktanın Gagauzların ana dillerine olan büyük sadakatleri olduğunu yazdı. Yaşlı keşiş Mihail Çakır, Gagauzların diğer milletler tarafından asimile olmamaları için yoğun çaba harcadı. Öğütleri ve yazılarıyla Gagauzların soylarına bağlı kalmaları için uğraştı.[92] Naşit Uluğ; Gagauzları konu alan makalelerinin sonuncusunda Gagauzların dili, eğitimi ve Gagauzların olası göçüne Türk devletinin bakışına yer verdi. Uluğ'a göre; Gagauzlar, Trakya şivesine çok benzeyen öz Türkçe bir dili konuşmaktaydılar. Gagauzlar; bütün asimilasyon faaliyetlerine rağmen Tuna boylarında, Besarabya ovalarında dilimizle iletişim kurmaktaydılar. Anadolu'da unutulmuş bazı deyimler, hâlâ Gagauzların ağzında yaşamaktaydı. 15 civarında Gagauz genci, Türkiye'de eğitim almaktaydı. Naşit Uluğ, makalesinin son kısmında 1934'ün sonlarına doğru İçişleri Bakanı Gagauzların ana yurda alınmaları hususunun devletin yurdu nüfuslandırma politikasının çerçevesi içinde olduğunu kendisine söylediğini yazdı.[93]

Dönemin bazı basın organları, Türkiye'de yayımlanan Gagauzlarla ilintili ilk eserlere sayfalarında yer verdi. *Atanas Manof'un Gagauzlar, Yaşar Nabi Nayır'ın Balkanlar ve Türklük, Müstecip Ülküsal'ın Dobruca ve Türkler ile Sadri Ertem'in Bükreş-Ankara* adlı kitapları yeni neşriyat olarak tanıtıldı. Takdim yazılarında Gagauzlar özelinde eserlerin ehemmiyetine vurgu yapıldı.[94]

Mecmualar

Gazetelerin yanı sıra dönemin bazı mecmuaları, Gagauzlarla alakalı yazılara muhtelif sayılarında yer verdi. Bunlardan ilki, *Resimli Şark* mecmuasıydı. Osman Nuri, derginin 22-23-24. sayısında *"Balkanlarda Türklüğünü*

[87] Sadri Ertem, "Ankara-Bükreş 27: Bir Gagavoz Oyunu", *Kurun,* 28 Eylül 1936, 3.
[88] Ercümend Ekrem Talu, "Balkan Röportajları: Romanyanın Halis Türkleri: Gagavuzlar ", *Son Posta,* 21 Ağustos 1938, 7.
[89] Ercümend Ekrem Talu, "Balkan Röportajları: Gagavuzlar Arasında", *Son Posta,* 24 Ağustos 1938, 7.
[90] Naşit Uluğ, "Gagavuzlar Hıristiyan Türkler", *Ulus,* 3 Aralık 1934, 3.
[91] Naşit Uluğ, "Gök-Oğuzlar, Gagavuzlar", *Ulus,* 5 Aralık 1934, 3.
[92] Naşit Uluğ, "Gagavuz Türkleri", *Ulus,* 6 Aralık 1934, 3.
[93] Naşit Uluğ, "Gagavuz Şarkıları, Gagavuzlar İçin Bitikler", *Ulus,* 10 Aralık 1934, 3, 4.
[94] "Yeni Eserler, Balkanlar ve Türkler", *Cumhuriyet,* 14 Eylül 1936, 4; "Yeni Neşriyat, Balkanlar ve Türklük", *Tan,* 16 Eylül 1936, 6; "Balkanlar ve Türklük", *Ulus,* 17 Eylül 1936, 2; Behçet Kemal Çağlar, "Yeni Kitablar, Balkanlar ve Türkler", *Ulus,* 30 Eylül 1936, 5; Hüseyin Namık Orkun, "Yeni Kitaplar, Balkanlar ve Türklük", *Kurun,* 24 Ocak 1937, 3; Nurettin Artam, "Değerli Bir Seyahat Kitabı, Ankara-Bükreş", *Ulus,* 9 Mart 1937, 2; "Yeni Neşriyat, Gagauzlar", *Tan,* 22 Mart 1940, 7; "Yeni Eserler, Gagauzlar", *Cumhuriyet,* 27 Mart 1940, 6; H. Emir Erkilet, "General Diyorki Dobruca ve Türkler", *Son Posta,* 3 Eylül 1940, 5.

Kaybetmeğe Mahkûm Irkdaşlarımız: Gagavuzlar" başlıklı makalesinde Gagauzların tarihine, kültürüne değindi. Çalışmasında Gagauzların 19. yüzyılın başlarında Rusların teşvikleriyle Besarabya'ya yerleştirildiklerini, burada Rusların Gagauz dili ve kültürüne müdahale etmediklerini, Bulgaristan ve Romanya'da yaşayan Gagauzların etnik baskılar yüzünden varlıklarını yitirmek üzere olduklarını vurguladı. Gagauzlardan zavallılar diye bahseden Osman Nuri, günümüze kadar getirdikleri kültürleri bazı ülkelerde ciddi bir tehlike altında olduğunu savundu. Ayrıca yazısının son bölümünde Gagauz adının Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus'tan kaldığını iddia etti.[95]

Yolların Sesi, Gagauzlara sayfalarında yer veren bir diğer mecmuaydı. Dergi, Gagauzlarla ilintili İtalyanca yayımlanan *"Bulgaristanda Hıristiyan Türkler"* makalesini üç bölüm halinde okucuyla buluşturdu. *Abdülhak Hüveyda Celalettin* tarafından tercüme edilen makalede, Bulgaristan'daki Gagauzların varlığı ele alındı. İlk bölümde Gagauzların ana kütlesi olan Oğuzların Orta Çağ'da Karadeniz'in kuzeyinden Balkanlara gelişi, zamanla kuzeyden gelen diğer Türklerle kaynaşmaları, burada bir devlet kurmaları anlatıldı. Ayrıca Gagauzların kökeni, Selçuklu Sultanı II. İzzettin Keykavus'la beraber Anadolu'dan Dobruca'ya yerleşen Türkmenlere dayandığı ve Gagauz adı da sultanları olan Keykavus'tan geldiği savunuldu.[96] İkinci bölümde Gagauzların etnik varlıkları, dilleri ve kültürleri üzerinde duruldu. Eski Oğuzlardan gelen Gagauzlar, Osmanlı zamanında Bulgarların ve Yunanlıların etkisi altında kalmaları nedeniyle Gagauzların hakiki Gagauzlar ile Bulgar Gagauzları diye ikiye ayrılmalarına yol açtığı; Gagauzların dili, Türk diliyle aynı olduğundan ana dil olarak Gagauzların Türkçeyi tanıdıkları vurgulandı.[97] Son bölümünde ise Gagauzların düğün âdetlerine yer verildi.[98]

Gagauzlar meselesine değinen başka bir mecmua ise, *Varlık'tı.* Varlık mecmuası, diğerlerine göre daha fazla Gagauzlarla ilintili yazılara çeşitli sayılarında yer verdi. Bu yazılardan ilki, derginin 56. sayısında yayımlandı. Bu sayıda ünlü şair *Behçet Kemal Çağlar'ın* Gagauzlar için yazdığı *"Tekrar Bulduğum Kardeşime"* başlıklı şiiri, neşredildi.[99] *Yaşar Nabi Nayır,* Varlık'ın bazı nüshalarında Gagauzlardan bahsetti. Bu nüshalardan ilkinde Gagauzların eğitiminden söz etti. Yazara göre; Rumen hükûmeti, Gagauzların şimdiye kadar sahip olmadıkları bir hak olan ana dilde eğitim fırsatını onlara verdi. Rumen hükûmetinin verdiği imkânın kapsamı, Gagauz halkının istediği yerlerde Türkçe kurs alması şeklindeydi.[100] Nayır, bir başka yazısında Komrat'taki Türkçe kurslarda öğretmenlik yapan arkadaşı Zahit Mehmet Boztuna aracılığıyla edindiği Gagauz halk edebiyatı örnekleri olan türkü ve manileri yayımladı.[101] Yaşar Nabi Nayır, Varlık dergisinde neşredilen bir diğer çalışmasında ise Gagauz Türkü Doğan Dan'ın Akıncılar Köyü eseri için bir tanıtım yazısı kaleme aldı.[102] Varlık'ın 102. sayısında bir başka Gagauzlarla ilintili yazı neşredildi. *Zahit Mehmet Boztuna,* Komrat'ta derlediği Gagauz halk edebiyatına ait türküler ve manileri derginin bu sayısında yayımladı.[103] Varlık'ın bazı sayılarında Gagauz Türkü *Doğan Dan'ın* Türkiye'de eğitim alırken kendi köyünü anlatan ve Gagauz edebiyatının ilk roman örneği olan *"Akıncılar Köyü"* beş bölüm halinde yayımlandı.[104] *Petri Zevrak,* Varlık'ta yazıları neşredilen bir başka Gagauz Türkü'ydü. Petri Zevrak'ın derlediği Gagauz türküleri, derginin iki sayısında yayımlandı.[105] Varlık'ın bir başka iki sayısında bu sefer Gagauzlarla alakalı tercüme makalelere yer verildi. İki makale de M. Türker Acaroğlu tarafından tercüme edildi. Bu makalelerden ilki, dönemin ünlü Bulgar yazarı *Anton Straşimirof'un Şecerem* adlı eserinin çocukluk kısmıydı. Bu kısımda Bulgar yazar, Varna'da yaşayan Gagauzların kültürleri üzerine çocukluk dönemine atıfta bulunarak önemli bilgiler verdi.[106] Diğer makale ise *Atanas Manov'un* çalışmasıydı. Makalede Gagauzların kökeni Orta Çağ'da Balkanlara göç eden Peçenek, Kuman ve özellikle Uz gibi başlıca konargöçer Türk boylarına dayandırıldı.

---

[95] Osman Nuri, "Balkanlarda Türklüğünü Kaybetmeğe Mahkûm Irkdaşlarımız: Gagavuzlar", *Resimli Şark Mecmuası,* 22-23-24 (1932): 48-49.
[96] "Bulgaristanda Hıristiyan Türkler", Çev. Abdülhak Hüveyda Celalettin, *Yolların Sesi Aylık, San'at, Fikir Mecmuası,* 18 (1934): 348-351.
[97] "Bulgaristanda Hıristiyan Türkler", Çev. Abdülhak Hüveyda Celalettin, *Yolların Sesi Aylık, San'at, Fikir Mecmuası,* 19 (1934): 369-372.
[98] "Bulgaristanda Hıristiyan Türkler", Çev. Abdülhak Hüveyda Celalettin, *Yolların Sesi Aylık, San'at, Fikir Mecmuası,* 20 (1934): 384-385.
[99] Behçet Kemal Çağlar, "Tekrar Bulduğum Kardeşime", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 56 (1935): 119.
[100] Yaşar Nabi Nayır, "Romanyalı Gagauzlar ve Türk Kültürü", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 90 (1937): 274-275.
[101] Yaşar Nabi Nayır, "Gagauz Halk Edebiyatı", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 99 (1937): 429.
[102] Yaşar Nabi Nayır, "Akıncılar Köyü Münasebetiyle", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 127 (1938): 104.
[103] Zahit Mehmet Boztuna, "Gagauz Halk Edebiyatından Örnekler", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 102 (1937): 478.
[104] Doğan Dan, "Akıncılar Köyü 1", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 128 (1938): 125-128; Doğan Dan, "Akıncılar Köyü 2", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 129 (1938): 143-144; Doğan Dan, "Akıncılar Köyü 3", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 130 (1938): 157-160; Doğan Dan, "Akıncılar Köyü 4", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 131 (1938): 172-176; Doğan Dan, "Akıncılar Köyü 5", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 132 (1939): 188-196.
[105] Petri Zevrak, "Gagauz Türküleri", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 139 (1939): 240-243; Petri Zevrak, "Gagauz Türküleri", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 140 (1939): 278-280.
[106] Anton Straşimirof, "Gagauz Hayatı", Çev. M. Türker Acaroğlu, *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 117 (1938): 715-717.

Gagauzların Uz ya da Oğuz halinde kalarak milliyetlerini muhafaza ettikleri vurgulandı.[107] Varlık mecmuasında Gagauzları konu alan son yazı, derginin 164. sayısında yayımlandı. Bu sayıda yazar *Mahmut Ragıp Gazimihal,* Gagauz geleneklerini içeren bir makaleyi kaleme aldı. Makalesinde Gagauzların Türk kültürüyle olan ilişkisine değindi.[108]

Halk Bilgisi Haberleri, çeşitli sayılarında Gagauz kültüründen bilgiler veren dönemin bir diğer dergisiydi. Mecmuanın muhtelif sayılarında Gagauz Türkü *Petri Zevrak'ın* derlediği Gagauz manileri, türküleri, bilmeceleri ve halk ilaçları neşredildi.[109] Zevrak, bu yolla Gagauz kültürünü Türkiye'de tanıtarak kendi kültürlerinin Anadolu Türk kültürüyle olan benzerliklerini anlatmayı hedefledi.

Kitaplar

Gazete ve dergi gibi süreli yayınların yanı sıra 1930'lar Türkiye neşriyatında kimi kitaplarda Gagauzlarla ilintili bilgiler yayımlandı. Bu tarz yayınlarda Gagauzlardan bahsedilmesinde dönemin ileri gelen yazarlarının Gagauz Türkleriyle doğrudan temas kurmalarının katkısı vardı. Yani erken Cumhuriyet döneminin bazı yazarları Gagauzların yaşadıkları toprakları ziyaret ederek sahadan edindikleri bilgileri yazıya döktüler.

Bu yazarlardan ilki, *İsmail Habib Sevük'tü.* Yazar İsmail Habib Sevük, aralıklarla *Cumhuriyet*'te bir yıl süren tefrikasını Ağustos 1935'te *Tuna'dan Batıya* başlığıyla kitap haline getirdi. Kitabın Bükreş bölümünde Gagauzlardan bahsetti. Sevük; Bükreş'te Türkiye Büyükelçiliğini ziyaret ettiğini, burada Türk elçisi Hamdullah Suphi Tanrıöver ile görüştüğünü ifade etti. Tanrıöver, kendisine Gagauz dosyasını gösterdi. Dosyanın içinden Mihail Çakır'ın fotoğrafını çıkardı. Sevük'e göre; Romanya'nın en aydınlık ırkı olan Gagauzların çoğu, dört beş dil bilmekteydi.[110]

Bir yıl sonra 1936'da yazar *Yaşar Nabi Nayır, Ulus* gazetesinde yayımladığı Gagauzlarla ilgili makaleler de dâhil, Balkanlara yaptığı tüm gezisini içeren notları *Balkanlar ve Türklük* adında kitaplaştırdı. Bu kitabında Gagauzların kültüründen, nüfusundan ayrıntılı bir şekilde bahsetti. Nayır, ayrıca Besarabya'ya yaptığı kültürel gezi ve saha araştırması sonucunda Balkanlarda Türklüğe karşı en samimi ilgiyi Komrat'ta gördüğünü bildirdi.[111]

Sadri Ertem, Gagauzların yaşadıkları yerleri ziyaret eden ve edindiği izlenimleri kitaplaştıran bir başka yazardı. Ertem, Romanya'ya yaptığı geziyi 1937 yılında *Ankara-Bükreş* başlığıyla kitap haline getirdi. Kitabın son kısmında Gagauzlara değindi. Gazetedeki yazı dizisinde Gagauzlarla alakalı kullandığı ifadelere kitabında da yer verdi. Kitabında Gagauzlar özelinde yeni tespitlerde bulundu. Sadri Ertem'e göre; Gagauzlar, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in mükemmel keşfiydi. Gagauzlar; Karadeniz'in batı kıyılarından Besarabya'ya, Tuna boylarından Edirne dolaylarına kadar geniş bir alana yerleşmiş ve Türkiye Türkleriyle aralarında bir farkın olmadığını kabul eden bir halktı. Tarihî gerçeklikleri anlatmaktan ziyade ağırlıklı olarak notlarında Gagauzların giyim-kuşamlarına, kültürlerine, oynadıkları oyunlara yer veren yazar; onların inatçı, kadim geleneklerine bağlı ve bağnaz olduklarını iddia etti.[112]

Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk kez 1939 yılında doğrudan ve tamamıyla Gagauzlardan bahseden kitap basıldı. Bulgaristan Gagauzlarından *Atanas Manov* tarafından Bulgarca yayımlanan bu kitap, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in tavsiyesiyle ve Türker Acaroğlu aracılığıyla bahsedilen yılda *Gagauzlar (Hristiyan Türkler)* başlığıyla Türkçe'ye tercüme edildi. Tamamıyla Gagauzları konu edinen bu kitap, Türkiye'de Gagauz algısında çığır açtı. Manov, eserinde ağırlıklı olarak Dobruca Gagauzlarından bahsetmekle birlikte tüm Gagauzların tarihini ayrıntılı bir şekilde anlattı.[113]

---

[107] Atanas Manov, "Gagauzların Menşei (Hıristiyan Türkler)", Çev. M. Türker Acaroğlu, *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 145 (1939): 25-32.

[108] Mahmut Ragıp Gazimihal, "Gagavuz Folkloru", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası,* 164 (1940): 516-518.

[109] Petri Zevrak, "Gagauz Manileri", *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası,* 83 (1938): 260-264; Petri Zevrak, "Gagauz Manileri", *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası,* 84 (1938): 278-285; Petri Zevrak, "Gagauz Türküleri", *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası,* 87 (1939): 71-72; Petri Zevrak, "Gagauzlar Arasında Kullanılan Halk İlâçları", *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası,* 89-90 (1939): 111-112; Petri Zevrak, "Gagauz Bilmeceleri", *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası,* 89-90 (1939): 113.

[110] İsmail Habib Sevük, *Tuna'dan Batıya,* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987, 19, 20.

[111] Yaşar Nabi Nayır, *Balkanlar ve Türklük I,* İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1999, 61, 68, 71-80.

[112] Sadri Ertem, *Ankara-Bükreş,* İstanbul: Matbaacılık ve Gazetecilik Bürosu, 1937, 134-138.

[113] Atanas Manov, *Gagauzlar (Hristiyan Türkler),* Çev. M. Türker Acaroğlu, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2001, 5-8, 20-25.

Müstecip Ülküsal, erken cumhuriyet döneminde kitabında Gagauzlardan söz eden bir diğer yazardı. Dobruca doğumlu Müstecip Ülküsal, Gagauzların bulunduğu ortamda yaşamasının verdiği avantajla 1940 yılında neşrettiği *Dobruca ve Türkler* kitabının muhtelif kısımlarında Gagauzları anlattı. Gagauzların nüfusuna değinerek onların yaşadıkları yerleşim birimlerini sıraladı.[114]

Sonuç

Gagauzlar, Harf Devrimi'nden sonraki süreçte Türkiye Cumhuriyeti yazılı iletişim araçlarının konusu haline gelmiş bir Türk halkıdır. Gazete, dergi ve kitap gibi neşriyatlarda Gagauzlara sık sık değinilmiştir. Bütün bu yayınlar neticesinde 1930'lar ve 1940'ların başları itibarıyla Gagauz Türkleri, yeni Türk devletinde tanınan bir halk haline gelmiştir.

1930'ların Türkiye gazeteleri, Gagauzlarla ilgili en fazla yayın yapılan saha olmuştur. Tespit edilebilen yaklaşık yirmi gazetenin sütunlarında Gagauzlardan bahsedilmiştir. Başta *Cumhuriyet, Tan, Ulus, Vakit, Akşam* ve *Kurun* gibi dönemin önemli gazeteleri; diğerlerine nazaran daha fazla Gagauzlar meselesine değinmişlerdir. Çoğunluğu İstanbul, Ankara ve İzmir merkezli gazeteler oluşturmakla birlikte Mersin, Edirne, Adana kaynaklı bazı taşra gazeteleri de Gagauz Türklerine bazen sütunlarında yer vermiştir. Gazetelerde neşredilen yazılarda hemen hemen Gagauzların her yönüne vurgu yapılmıştır. Özellikle Gagauzların kültüründen dillerine, dinlerinden etnik kökenlerine, tarihlerinden yaşadıkları sahalara, Türkiye'ye göç olasılıklarından Türklük algılarına gibi temel konularda oldukça ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu tarz yazıları hazırlayanlar arasında başta Gagauzların yaşadıkları bölgeleri ziyaret eden Türk yazarlar olmakla birlikte onlarla ilgili incelemeler yapan araştırmacılar vardır.

Erken cumhuriyet dönemi mecmualarından *Resimli Şark, Yolların Sesi, Varlık* ve *Halk Bilgisi Haberleri* muhtelif zamanlarda yayınlarında Gagauzları konu edinmiştir. Varlık dergisi, diğerlerine nazaran daha fazla Gagauzlarla alakalı yayınları okuyucularıyla buluşturmuştur. Gazetelerde neşredilen yayınlarla paralel olmakla birlikte ilk kez Gagauz kökenli kişiler de Türk matbuatında kendi kültürlerini anlatmışlardır. Bu sayede aracı olmadan Gagauz kültürü doğrudan Türk toplumuna tanıtılmıştır.

Gagauzların yaşadıkları toprakları ziyaret eden *İsmail Habib Sevük, Yaşar Nabi Nayır, Sadri Ertem* gibi dönemin önemli yazarları; gazetelerdeki yazılarına ilaveten Balkan gezi notlarını içeren kitaplarında Gagauzlardan bahsetmişlerdir. Bunların yanı sıra Dobruca Türklerinden *Müstecip Ülküsal* da o dönemlerde yayımlanan kitabında Gagauzları anlatmıştır. Tüm bu kitaplardan farklı olarak Bulgaristan Gagauzlarından *Atanas Manov'un* kendi kültürünü ve tarihini anlattığı kitabı, Türkçe'ye tercüme edildi. Baştan sona Gagauz Türklerini anlatan bir çalışma, ilk kez Türkiye neşriyatında yerini almış oldu.

Farklı yazılı iletişim araçlarında, Gagauzlarla ilintili olduça olumlu bir imaj ve kimlik Türk kamuoyunun dikkatine sunuldu. Yayınlarda Gagauzlardan bahsedilirken *soydaşlarımız, ırkdaşlarımız* gibi sahiplik bildiren ifadelere bolca yer verilmekle birlikte onların *Hristiyan Türkler, Gökoğuz Türkleri* gibi etnik ve dinî kimliklerine vurgu yapılan kavramlar da sıklıkla tekrar edilmiştir. Aslında burada Gagauzların Türk dünyasının bir parçası oldukları dikkat çekilmek istenmiştir.

1930'ların başından neredeyse II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Gagauz Türkleri, Türkiye neşriyatının konusu haline geldi. Yayımlanan yazılarda Gagauzlardan oldukça olumlu bahsedilmesinin arka planındaki nihai hedef, Müslüman olmayan bu Türk halkının Türkiye Cumhuriyeti'ne olası göçünü kolaylaştırmaktı. Zaten yayımlanan yazılarda onların Türklükleriyle ilgili en küçük bir tereddüt yoktu. Anadolu'daki nüfustan tek farkları, Hristiyan olmalarıydı. Ayrıca kimi haberlerde Gagauzların Türkiye'ye yerleştirilecekleri ve en önemlisi Gagauzların Türkiye'ye gelme noktasında oldukça istekli oldukları anlatılmaktaydı. Eğitim amacıyla Türkiye'ye gelen Gagauz öğrencileri, göç konusunda önemli bir adımdı. Fakat çeşitli nedenlerden ötürü Gagauzların Türkiye'ye topluca göçü gerçekleşmedi. II. Dünya Savaşı ile birlikte Gagauzlarla neredeyse irtibat kesildi. Başka bir ifadeyle; büyük savaşın patlak vermesiyle Gagauzların yaşadıkları sahalarla ilişkinin kopması ve böylece bu sahalardan Türkiye'ye bilgi akışının durma noktasına gelmesiyle Gagauz bahsi, bir anda Türkiye neşriyatının konusunun dışında kaldı. Belli bir hedefle yapılan bu yayınlar, asıl amacın gerçekleşmemesiyle birlikte durdu. Gagauz Türkleri, hemen hemen 1990'lara kadar neredeyse Türkiye gündeminin dışında kaldı. Türkiye'de Soğuk Savaş döneminde oldukça az ve sınırlı yayınlarda kendilerine yer buldu.

[114] Müstecip Ülküsal, *Dobruca ve Türkler,* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1966, 59, 60.

Finansal Destek ve Teşekkür/Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

Telif Eserler

Acaroğlu, M. Türker. "Tanrıöver ve Gagauzlar", *Türk Yurdu Dergisi.* Hamdullah Suphi Tanrıöver Özel Sayısı (1967): 80-82.

Akagündüz, Enis Avni. "Yürekten Sesler, Türk Gökmenlerine", *Ulus.* 9 Aralık 1934.

Anzerlioğlu, Yonca. "Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Gagauz Türkleri", *Hamdullah Suphi ve Gagauzlar Uluslararası Bilgi Şöleni Sempozyumu Bildiri Kitabı,* Ed. Mehmet Şahingöz, Alper Alp, Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 2016, 121-129.

Artam, Nurettin. "Göçmenler Arasında, Yeni Yerleşen Göçmenler", *Tan.* 11 Eylül 1935.

_____. "Değerli Bir Seyahat Kitabı, Ankara-Bükreş", *Ulus.* 9 Mart 1937.

Atay, Faik Rıfkı. "Sohbetler: Açık Cevap", *Cumhuriyet.* 22 Ocak 1950.

"Balkanlar ve Türklük", *Ulus.* 17 Eylül 1936.

Baltacıoğlu, İsmail Hakkı. "Millî Anane", *Yeni Mersin.* 7 Ocak 1942.

"Bir İbret Levhası", *Akşam.* 6 Nisan 1935.

"Bir Sual Takririne Dahiliye Bakanı Cevap Verdi", *Yeni Asır.* 14 Kasım 1934.

"Bulgaristan Türkleri Ne Halde? Gagavuz Akalliyeti Bulgar Değil, Türk'tür!", *Zaman.* 4 Eylül 1934.

"Bulgaristanda Hıristiyan Türkler", Çev. Abdülhak Hüveyda Celalettin, *Yolların Sesi Aylık, San'at, Fikir Mecmuası.* 18 (1934): 348-351.

_____, Çev. Abdülhak Hüveyda Celalettin, *Yolların Sesi Aylık, San'at, Fikir Mecmuası.* 19 (1934): 369-372.

_____, Çev. Abdülhak Hüveyda Celalettin, *Yolların Sesi Aylık, San'at, Fikir Mecmuası.* 20 (1934): 384-385.

"Bükreş Hükûmetinin Verdiği Yeni Bir Karar", *En Son Havâdis.* 27 Haziran 1941.

Boztuna, Zahit Mehmet. "Gagauz Halk Edebiyatından Örnekler", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 102 (1937): 478.

Çağlar, Behçet Kemal. "Bükreşten Mektup", *Kurun.* 7 Eylül 1935.

_____. "Tekrar Bulduğum Kardeşime", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 56 (1935): 119.

_____. "Yeni Kitablar, Balkanlar ve Türkler", *Ulus.* 30 Eylül 1936.

Çakır, Mihail. *Besarabielâ Gagauzlarân İstorieasâ.* Kişinev: Tipografia Tiparul Moldovenesc, 1934.

"Çapa Kız Muallim Mektebinin Yeni Mezunları", *Haber Akşam Postası.* 3 Temmuz 1939.

Çelebi, Yürük. "Kısa Mülâkatlar", *Akşam.* 15 Eylül 1940.

Dan, Doğan. "Akıncılar Köyü 1", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 128 (1938): 125-128.

_____. "Akıncılar Köyü 2", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 129 (1938): 143-144.

_____. "Akıncılar Köyü 3", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 130 (1938): 157-160.

_____. "Akıncılar Köyü 4", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 131 (1938): 172-176.

_____. "Akıncılar Köyü 5", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 132 (1939): 188-196.

Deliorman, M. Necmeddin. "Balkanlarda Bir İtilâf Mevzuu: Dobruca", *Cumhuriyet.* 29 Nisan 1939.

"Deli Orman Türkleri", *Kurun.* 15 Temmuz 1935.

Erkilet, H. Emir. "General Diyorki Dobruca ve Türkler", *Son Posta.* 3 Eylül 1940.

_____. "Şark Cephesinde Gördüklerim 4: Nihayet Bükreşte", *Cumhuriyet.* 15 Kasım 1941.

Ertaç, Muslih. "Gagauz Türklerinin Soylarına Sadıklığı", *Ulus.* 7 Ağustos 1936.

Ertem, Sadri. "Ankara-Bükreş 27: Bir Gagavoz Oyunu", *Kurun.* 28 Eylül 1936.

_____. *Ankara-Bükreş.* İstanbul: Matbaacılık ve Gazetecilik Bürosu, 1937.

Gazimihal, Mahmut Ragıp. "Gagavuz Folkloru", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 164 (1940): 516-518.

Gökatalay, Gözde Emen, Semih Gökatalay. "Was There Room for Christian Turks in the Early Republican Turkey? Debates on the Migration and Turkishness of the Gagauz", *Middle Eastern Studies,* 59/2 (2023): 199-220.

"Günün Ansiklopedisi: Bulgarların Rumenlerden Almak İstedikleri Dobruca", *Akşam.* 17 Mayıs 1939.

Hakkı, Naşit. "Mühim Bir Makale: Dobriça ve Besarabya'da Hiristiyan Türkler", *Akşam.* 2 Şubat 1934.

"Hiristiyan Türkler", *Akşam.* 9 Mart 1935.

"İskân Programı", *Yeni Mersin.* 3 Mayıs 1938.

Karanakçı, Safaeddin. "Nüfusumuzu Çabuk Arttırmanın Yolu", *Cumhuriyet.* 25 Ekim 1938.

Karayel, M. Sami. "Yağlı Güreş Millî Türk Sporu Değildir", *Yeni Sabah.* 11 Haziran 1939.

Katchanovski, İvan. "Small Nations but Great Diffrences: Political Orientations and Cultures of the Crimean Tatars and the Gagauz", *Europe-Asia Studies.* 57/6 (2005): 877-894.

"Kız Muallim Mektebinin 68inci Yılı Kutlandı", *Tan.* 1 Temmuz 1938.

"Kız Muallim Mektebinde Dünkü Müsamere", *Son Posta.* 1 Temmuz 1939.

Köprülü, Mehmet Fuat. "Şimalişarkî Bulgaristan'da Türk'ler ve Türk Dili I", *Cumhuriyet.* 3 Nisan 1933.

_____. "Şimalişarkî Bulgaristan'da Türk'ler ve Türk Dili II", *Cumhuriyet.* 10 Nisan 1933.

_____. "Şimalişarkî Bulgaristan'da Türk'ler ve Türk Dili III", *Cumhuriyet.* 17 Nisan 1933.

"Laik Türk Hıristiyanları", *Cumhuriyet.* 20 Haziran 1935.

"Lâik Türk Hıristiyanlar ve Gagavuzlar", *Cumhuriyet.* 25 Haziran 1935.

Manov, Atanas. "Gagauzların Menşei (Hıristiyan Türkler)", Çev. M. Türker Acaroğlu, *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 145 (1939): 25-32.

_____. *Gagauzlar (Hristiyan Türkler).* Çev. M. Türker Acaroğlu. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2001.

Morkaya, Burhan Cahid. "Gagavuz: Seyahat Mektupları", *Açık Söz*. 30 Ağustos 1936.

Nadi, Yunus. "İmparatorluktan Dökülüp Kalan Türkler", *Cumhuriyet.* 7 Haziran 1938.

Nayır, Yaşar Nabi. "Romanyada Türkçe ve Türklük", *Ulus.* 19 Eylül 1935.

_____. "Türk Gagauzlar", *Ulus.* 22 Aralık 1935.

_____. "Türk Gagauzlar II", *Ulus.* 23 Aralık 1935.

_____. "Türk Gagauzlar III", *Ulus.* 25 Aralık 1935.

_____. "Türk Gagauzlar IV", *Ulus.* 26 Aralık 1935.

_____. "Türk Gagauzlar V", *Ulus.* 27 Aralık 1935.

_____. "Balkan Türkleri: Türk Gagauzlar, Tarihî Deliller", *Ulus.* 31 Aralık 1935.

_____. "Türk Gagauzlar: Gagauz Lehçesinin Hususiyetleri", *Ulus.* 3 Ocak 1936.

_____. "İktibaslar: Gagauz Lehçesinin Hususiyetleri", *Uyanış.* 9 Ocak 1936.

_____. "Romanyalı Gagauzlar ve Türk Kültürü", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 90 (1937): 274-275.

_____. "Gagauz Halk Edebiyatı", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 99 (1937): 429.

_____. "Akıncılar Köyü Münasebetiyle", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 127 (1938): 104.

_____. "Düşünüşler, Türk ve Milliyet", *Ulus.* 8 Mart 1938.

_____. "Gagauz Türklerinin Mürşidi Mihail Çakır Öldü", *Ulus.* 20 Ekim 1938.

_____. "Balkan Türkleri Ne Halde? Rumanya Türklerinin Hazin Kaderi", *Cumhuriyet.* 22 Ocak 1947.

_____. *Balkanlar ve Türklük I.* İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1999.

Nazif, Nizameddin. "Bir Atina Gazetesine Cevap: Gagauzlar Türktürler! I", *Tan.* 4 Eylül 1935.

_____. "Bir Atina Gazetesine Cevap: Gagauzlar Türktürler! II", *Tan.* 5 Eylül 1935.

_____. "Bir Atina Gazetesine Cevap: Gagauzlar Türktürler! III", *Tan.* 6 Eylül 1935.

_____. "Hâdiseler ve Fikirler... Denizci Millet Olmanın Dört Şartı", *Haber Akşam Postası.* 22 Temmuz 1937.

Neş'et, Feridun. "Yolculuk Notları", *Haber Akşam Postası.* 21 Temmuz 1935.

Nuri, Osman. "Gagavuzlar", *Edirne Millî.* 6 Temmuz 1931.

_____. "Balkanlarda Türklüğünü Kaybetmeğe Mahkûm Irkdaşlarımız: Gagavuzlar", *Resimli Şark Mecmuası.* 22-23-24 (1932): 48-49.

Orkun, Hüseyin Namık. "Gagauzlara Dair", *Hakimiyeti Milliye.* 9 Kasım 1934.

_____. "Yeni Kitaplar, Balkanlar ve Türklük", *Kurun.* 24 Ocak 1937.

"Romanya Türk'leri Hicret Ediyorlar!", *Cumhuriyet.* 1 Kasım 1932.

"Romanyadaki Türkler", *Cumhuriyet.* 5 Nisan 1934.

"Romanyada 300 Binden Fazla Öz Türk Var", *Vakit.* 30 Temmuz 1934.

"Romanyada 400 Bin Türk Vardır", *Akşam.* 2 Nisan 1935.

"Romanya'dan Gelecek Türk Göçmenler Ne Şartlar İçinde Ne Kadar Zamanda Getirilecekler?", *Ulus.* 14 Temmuz 1935.

"Romanyada Türklük Müdafii İhtiyar Bir Papas", *Akşam.* 15 Temmuz 1935.

"Romanya Türklerinin Bırakacağı Emlâk", *Cumhuriyet.* 16 Temmuz 1935.

"Romanyadan Heyet Geldi", *Yeni Asır.* 16 Temmuz 1935.

"Romanyadaki Türkler", *Zaman.* 17 Temmuz 1935.

"Romanyadan Göçmen Geliyor", *Son Posta.* 19 Nisan 1936.

"Romanyada Gagavoz Mekteblerinde Türkçe Tedrisata Başlandı", *Cumhuriyet.* 21 Kasım 1938.

"Romanya Türklerinin Fedakârlığı", *Tan.* 14 Mayıs 1940.

Sevük, İsmail Habib. "Karadeniz Kıyılarından Avrupaya, Türkçe ve Gagavozlar", *Cumhuriyet.* 1 Ağustos 1934.

_____. *Tuna'dan Batıya.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.

"Sual-Cevap", *Tan.* 18 Ağustos 1939.

Straşimirof, Anton. "Gagauz Hayatı", Çev. M. Türker Acaroğlu, *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 117 (1938): 715-717.

"Şundan Bundan, Besarabya'ya Dair", *Türk Sözü.* 10 Ekim 1939.

Talu, Ercümend Ekrem. "Balkan Röportajları: Romanyanın Halis Türkleri: Gagavuzlar ", *Son Posta.* 21 Ağustos 1938.

_____. "Balkan Röportajları: Gagavuzlar Arasında", *Son Posta.* 24 Ağustos 1938.

Tunalı, Mustafa. "Tetkikler, Besarabya", *Tasviri Efkâr.* 4 Ağustos 1941.

Uluğ, Naşit. "Gagavuzlar Hıristiyan Türkler", *Ulus.* 3 Aralık 1934.

_____. "Gök-Oğuzlar, Gagavuzlar", *Ulus.* 5 Aralık 1934.

_____. "Gagavuz Türkleri", *Ulus.* 6 Aralık 1934.

_____. "Gagavuz Şarkıları, Gagavuzlar İçin Bitikler", *Ulus.* 10 Aralık 1934.

Ulutaş, Selcen Özyurt. *Gagauzlar,* İstanbul: Selenge Yayınları, 2021.

Uzman, Nasrullah. "Türkiye'nin Göçmen Politikalarını Belirleyen Etkenler (1923-1947)", *Prof. Dr. Vahdet Keleşyılmaz Armağanı,* Ed. Ahmet Güneş, Hale Şıvgın, Salim Koca, İlhami Durmuş. Ankara: Vadi Grafik Tasarım, 2018, 271-281.

Ülküsal, Müstecip. *Dobruca ve Türkler.* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1966.

"Yeni Eserler, Balkanlar ve Türkler", *Cumhuriyet.* 14 Eylül 1936.

"Yeni Eserler, Gagauzlar", *Cumhuriyet.* 27 Mart 1940.

"Yeni Neşriyat, Balkanlar ve Türklük", *Tan.* 16 Eylül 1936.

"Yeni Neşriyat, Gagauzlar", *Tan.* 22 Mart 1940.

"Yeni İskân Programı: Beş Senede Anavatana 2 Milyon Türk Gelecek", *Akşam.* 30 Nisan 1938.

Zevrak, Petri. "Gagauz Manileri", *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası.* 83 (1938): 260-264.

_____. "Gagauz Manileri", *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası.* 84 (1938): 278-285.

_____. "Gagauz Türküleri", *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası.* 87 (1939): 71-72.

_____. "Gagauzlar Arasında Kullanılan Halk İlâçları", *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası.* 89-90 (1939): 111-112.

_____. "Gagauz Bilmeceleri", *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası.* 89-90 (1939): 13.

_____. "Gagauz Türküleri", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 139 (1939): 240-243.

_____. "Gagauz Türküleri", *Varlık: Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası.* 140 (1939): 278-280.

Zeki, Halil. "Bulgar Komitacılığının İç Yüzü", *Halkın Sesi.* 21 Temmuz 1934.

Zobu, Vasfi Rıza. "Kristof Kolombun Yumurtasına Doğru", *Haber Akşam Postası.* 6 Eylül 1939.

"15 Bin Göçmen Geliyor", *Tan.* 11 Ekim 1937.

Süreli Yayınlar

Açık Söz

Akşam

Cumhuriyet

Edirne Millî

En Son Havâdis

Haber Akşam Postası

Halk Bilgisi Haberleri

Halkın Sesi

Hakimiyeti Milliye

Kurun

Resimli Şark

Son Posta

Tan

Tasviri Efkâr

Türk Yurdu

Türk Sözü

Ulus

Uyanış

Vakit

Varlık

Yeni Asır

Yeni Mersin

Yeni Sabah

Yolların Sesi

Zaman

EKLER

Romanyada Türklük müdafii ihtiyar bir papas

Profesör Çakır Mihai hıristiyan türklerin başka millete temessül etmemeleri için 50 yıldanberi çalışıyor

Pazarcıkta çıkan Yıldırım gazetesi, son sayılarından birinde, Romanyada yaşıyan hiristiyan Türklerin bir papasından bahsetti.

Bizim gazeteler de, Romanyadaki Gagauz Türklerinin başında bulunan papastan arada sırada bahsederler.

Bu papas, profesör Çakir Mihaidir. Bu zat, elli yıldanberi, Romanyada sayıları 250.000 e varan ve çocukları bugün Türkiye okullarında okuyan hiristiyan Türklerin en yaşlı papasıdır. Yaşı 85 - 86 olarak bildiriliyor.

Kişnev gencleri, geçen yıl hizmetinin ellinci yılını saygı ve sevgi ile kutlulayıp ağırladılar, takdis ettiler.

Çakır Mihai, Gagauzların başka bir millete temessül etmelerinin önüne geçmek için bütün yaşayışında uğraşmış, bu uğurda didinmiş bir adamdır.

Pevista Besarabia gibi mecmualarda sıra sıra yazdığı yazılar, Gagauzların kökü, dili, dini ve ahlâkı adlarile bastırdığı ve köy köy dağıttığı binlerce kitab, hiristiyan Türk halkına nereden geldiğini, hangi soydan olduğunu ve kendisini kapmak, yutmak için başka milletlerin yaptığı telkinlerin yalan olduğunu anlatan, hiristiyan Türklere din farkının ehemmiyeti olmadığını bildiren eserlerdir. Bu eserler onlara: «Koskoca ünlü bir tarihi olan Türk soyuna sadık kalmız!» öğüdünü verir.

Profesör Çakır Mihai birkaç lisan bilir ve kanaatlerine Rus, Çek, Leh, Rumen, Bulgar, Rum âlimlerinin kitablarını bir bir şahid gösterir.

Romanyahların müsamahasından istifade eden Bulgarlar, kendi memleketlerinde olduğu gibi, Dobrice ve Besarabyada yaşıyan hiristiyan Türkleri de Bulgarlaştırmak için ellerinden geleni yapmışlardır. Bulgarlar, Bulgarca konuştukları için Pomakları da Bulgar sayarlar.

Varna havalisinde cebren ve kahren yaşıyan Gagauzlar için de: «Dilleri Türkçedir, fakat dinleri bizdendir» derler.

Romanyada Gagauz çocuklarının Bulgar okullarına gitmeleri yasak edildi. Ordu, bütün kıtaata, Türk aslından olan Gagauzların Bulgarlarla karıştırılmamalarını bildirdi.

Önümüzdeki yaz tatilinden sonra Gagauzların oturdukları köylerde ve kasabalarda başka ekalliyetler için olduğu gibi bunlar için de ana dillerile, yani Türkçe dersler verilecektir.

Kaybettiğimiz bütün memleketlerde müslüman hoca, imam, kadı, müftü, kim varsa, ekseriya milliyetimizin en büyük düşmanı ve yeni gelen devletin en sadık kölsidir. Onlar hiç bir millî davaya kulak asmazlar. Kendini ve cemaatini yeni gelen hükümete, ruhunu da Allaha ısmarlarlar, milli davalara göz yumar, kulak tıkar ömürlerinin sonuna böyle ererler.

Papas profesör Çakır Mihai

Romanya, Bulgaristan, Gümülcüne, Yugoslavyadaki hocaların vaziyeti budur.

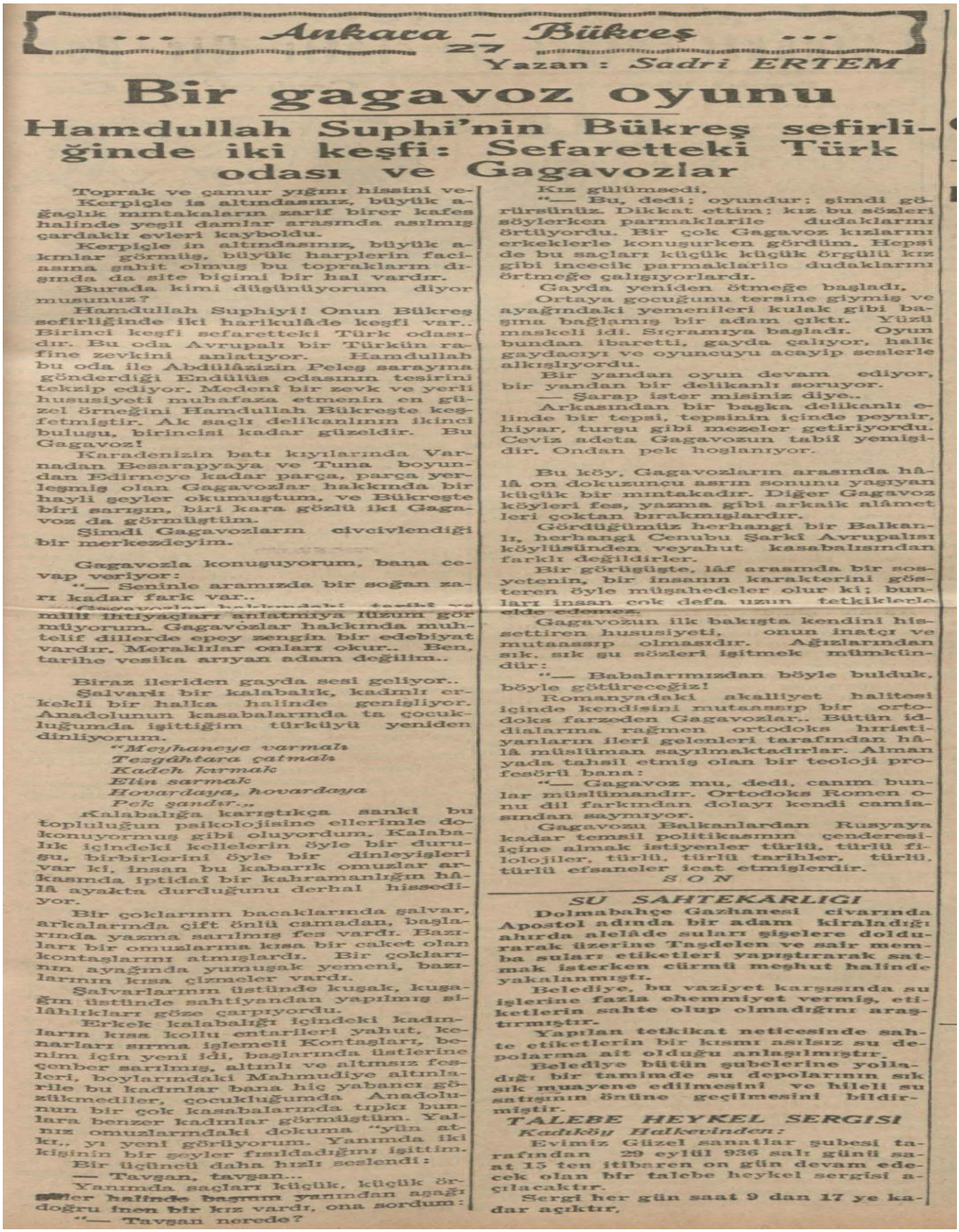
Türk ve müslüman istilâsına uğramış bütün hiristiyan memleketlerinde papaslar ve kiliseler dinden ziyade millî davanın mümessilidirler.

Romanyada ise, Türk milletinin davası birkaç genc gazeteci ve mekteb muallimi ile 85 yaşında muhterem bir papasın elindedir. Bulgar propağandasının karşısına dikilen bu muhterem profesördür.

Faik Sabri Duran'ın
AKŞAM KİTAPHANESİ
tarafından çıkarılan şu yeni eserlerini okudunuz mu?
İSTANBULDAN LONDRAYA
Şileple bir yolculuk
(Resimli 270 sahife)
75 Kuruş
HAYVANLAR ÂLEMI
Çok lüzumlu ve faydalı
(Resimli 280 sahife)
150 Kuruş
NEREDEN GELIYORUZ
Yaradılış sırlarını anlatır
(Resimli 164 sahife)
40 Kuruş
ARZIN MERKEZİNE SEYAHAT
Fennî romanların en meraklısı
(Resimli 84 sahife)
25 Kuruş
Faik Sabri Duran'ın çok beğenilecek yeni eseri
YERYUZU GÖKYUZU
Basılıyor
AKŞAM KİTAPHANESİ

ELHAMRA SINEMASININ
tenzilâtlı kuponu
Bu kuponu Sinema gişesine vererek Balkona yalnız 15 kuruş duhuliye ile girebilirsiniz.
2 Nisan | Salı gündüz ve gece mutebердir

EK 1: 15 Temmuz 1935 tarihinde Akşam'da "Romanyada Türklük Müdafii İhtiyar Bir Papas" başlığıyla yayımlanan haber.

... Ankara — Bükreş ...
27
Yazan: Sadri ERTEM

Bir gagavoz oyunu

Hamdullah Suphi'nin Bükreş sefirliğinde iki keşfi: Sefaretteki Türk odası ve Gagavozlar

Toprak ve çamur yığını hissini verKerpiçle is altındasınız, büyük ağaçlık mıntakaların zarif birer kafes halinde yeşil damlar arasında asılmış çardaklı evleri kayboldu.

Kerpiçle in altındasınız, büyük akınlar görmüş, büyük harplerin faciasına şahit olmuş bu toprakların dışında da site biçimi bir hal vardır.

Burada kimi düşünüyorum diyor musunuz?

Hamdullah Suphiyi! Onun Bükreş sefirliğinde iki harikulâde keşfi var.. Birinci keşfi sefaretteki Türk odasıdır. Bu oda Avrupalı bir Türkün rafine zevkini anlatıyor. Hamdullah bu oda ile Abdülâzizin Peleş sarayına gönderdiği Endülüs odasının tesirini tekzip ediyor. Medenî bir zevk ve yerli hususiyeti muhafaza etmenin en güzel örneğini Hamdullah Bükreşte keşfetmiştir. Ak saçlı delikanlının ikinci buluşu, birincisi kadar güzeldir. Bu Gagavoz!

Karadenizin batı kıyılarında Varnadan Besarapyaya ve Tuna boyundan Edirneye kadar parça, parça yerleşmiş olan Gagavozlar hakkında bir hayli şeyler okumuştum, ve Bükreşte biri sarışın, biri kara gözlü iki Gagavoz da görmüştüm.

Şimdi Gagavozların civcivlendiği bir merkezdeyim.

Gagavozla konuşuyorum, bana cevap veriyor:

"— Seninle aramızda bir soğan zarı kadar fark var..

[illegible] millî ihtiyaçları anlatmıya lüzum görmüyorum. Gagavozlar hakkında muhtelif dillerde epey zengin bir edebiyat vardır. Meraklılar onları okur.. Ben, tarihe vesika arıyan adam değilim..

Biraz ileriden gayda sesi geliyor..

Şalvarlı bir kalabalık, kadınlı erkekli bir halka halinde genişliyor. Anadolunun kasabalarında ta çocukluğumda işittiğim türküyü yeniden dinliyorum.

"Meyhaneye varmalı
Tezgâhtara çatmalı
Kadeh kırmalı
Elin sarmalı
Hovardaya, hovardaya
Pek şandır...

Kalabalığa karıştıkça sanki bu topluluğun psikolojisine ellerimle dokonuyormuş gibi oluyordum. Kalabalık içindeki kellelerin öyle bir duruşu, birbirlerini öyle bir dinleyişleri var ki, insan bu kabarık omuzlar arkasında iptidaî bir kahramanlığın hâlâ ayakta durduğunu derhal hissediyor.

Bir çoklarının bacaklarında şalvar, arkalarında çift önlü camadan, başlarında yazma sarılmış fes vardı. Bazıları bir omuzlarına kısa bir caket olan kontaşlarını atmışlardı. Bir çoklarının ayağında yumuşak yemeni, bazılarının kısa çizmeler vardı.

Şalvarlarının üstünde kuşak, kuşağın üstünde sahtiyandan yapılmış silâhlıkları göze çarpıyordu.

Erkek kalabalığı içindeki kadınların kısa kollu entarileri yahut, kenarları sırma işlemeli Kontaşları, benim için yeni idi, başlarında üstlerine çember sarılmış, altınlı ve altmsız fesleri, boylarındaki Mahmudiye altınlarile bu kadınlar bana hiç yabancı gözükmediler, çocukluğumda Anadolunun bir çok kasabalarında tıpkı bunlara benzer kadınlar görmüştüm. Yalnız omuzlarındaki dokuma "yün atkı,, yı yeni görüyorum. Yanımda iki kişinin bir şeyler fısıldadığını işittim.

Bir üçüncü daha hızlı seslendi:

— Tavşan, tavşan...

Yanımda saçları küçük, küçük örgüler halinde başının yanından aşağı doğru inen bir kız vardı, ona sordum:

"— Tavşan nerede?

Kız gülümsedi,

"— Bu, dedi; oyundur; şimdi görürsünüz. Dikkat ettim; kız bu sözleri söylerken parmaklarile dudaklarını örtüyordu. Bir çok Gagavoz kızlarını erkeklerle konuşurken gördüm. Hepsi de bu saçları küçük küçük örgülü kız gibi incecik parmaklarile dudaklarını örtmeğe çalışıyorlardı.

Gayda yeniden ötmeğe başladı,

Ortaya gocuğunu tersine giymiş ve ayağındaki yemenileri kulak gibi başına bağlamış bir adam çıktı. Yüzü maskeli idi. Sıçramıya başladı. Oyun bundan ibaretti, gayda çalıyor, halk gaydacıyı ve oyuncuyu acayip seslerle alkışlıyordu.

Bir yandan oyun devam ediyor, bir yandan bir delikanlı soruyor.

— Şarap ister misiniz diye..

Arkasından bir başka delikanlı elinde bir tepsi, tepsinin içinde peynir, hıyar, turşu gibi mezeler getiriyordu. Ceviz adeta Gagavozun tabiî yemişidir. Ondan pek hoşlanıyor.

Bu köy, Gagavozların arasında hâlâ on dokuzuncu asrın sonunu yaşıyan küçük bir mıntakadır. Diğer Gagavoz köyleri fes, yazma gibi arkaik alâmetleri çoktan bırakmışlardır.

Gördüğümüz herhangi bir Balkanlı, herhangi Cenubu Şarkî Avrupalısı köylüsünden veyahut kasabalısından farklı değildirler.

Bir görüşüşte, lâf arasında bir sosyetenin, bir insanın karakterini gösteren öyle müşahedeler olur ki; bunları insan çok defa uzun tetkiklerle elde edemez.

Gagavozun ilk bakışta kendini hissettiren hususiyeti, onun inatçı ve mutaassıp olmasıdır. Ağızlarından sık, sık şu sözleri işitmek mümkündür:

"— Babalarımızdan böyle bulduk, böyle göttüreceğiz!

Romanyadaki akalliyet halitesi içinde kendisini mutaassıp bir ortodoks farzeden Gagavozlar.. Bütün iddialarına rağmen ortodoks hıristiyanların ileri gelenleri tarafından hâlâ müslüman sayılmaktadırlar. Alman yada tahsil etmiş olan bir teoloji profesörü bana:

"— Gagavoz mu, dedi, canım bunlar müslümandır. Ortodoks Romen onu dil farkından dolayı kendi camiasından saymıyor.

Gagavozu Balkanlardan Rusyaya kadar temsil politikasının çenderesiiçine almak istiyenler türlü, türlü filolojiler, türlü, türlü tarihler, türlü, türlü efsaneler icat etmişlerdir.

S O N

SU SAHTEKARLIĞI

Dolmabahçe Gazhanesi civarında Apostol adında bir adam kiraladığı ahırda alelâde suları şişelere doldurarak üzerine Taşdelen ve sair memba suları etiketleri yapıştırarak satmak isterken cürmü meşhut halinde yakalanmıştır.

Belediye, bu vaziyet karşısında su işlerine fazla ehemmiyet vermiş, etiketlerin sahte olup olmadığını araştırmıştır.

Yapılan tetkikat neticesinde sahte etiketlerin bir kısmı asılsız su depolarına ait olduğu anlaşılmıştır.

Belediye bütün şubelerine yolladığı bir tamimde su depolarının sık sık muayene edilmesini ve hilelî su satışının önüne geçilmesini bildirmiştir.

TALEBE HEYKEL SERGISI

Kadıköy Halkevinden:

Evimiz Güzel sanatlar şubesi tarafından 29 eylül 936 salı günü saat 15 ten itibaren on gün devam edecek olan bir talebe heykel sergisi açılacaktır.

Sergi her gün saat 9 dan 17 ye kadar açıktır.

EK 2: Sadri Ertem'in 28 Eylül 1936'da Kurun'da "Ankara-Bükreş 27: Bir Gagavoz Oyunu" adıyla neşrettiği makalesi.

Gagauzlara da'r

Naşit Hakkı Beye:

Gagauz türklerine dair Naşit Hakkı Beyin Ankara radyosunda bir konferansını dinledik. Daha evel de bir yazının türkçe tercümesini Akşam gazetesinde okumuş idim. Epey zamandır bu türkler hakkında bir yazı hazırlamak arzusunda olduğumdan yukarda zikrettiğim iki hadise bana bu fırsatı verdi.

Hıristiyan ortodoks olan Gagauzlar Bulgaristan'ın şimalinde pek az miktarda bulunmaktadır. Daha kesif kütleleri daha şimaldedir. Bulgaristan'da Varna'nın şimalinde Kestriç köyünde ekseriyeti teşkil etmektedirler. Bu mevkiin etrafında da Caferli, Yeniköy, Cevizli gibi köylerde de gene gagauzlara tesadüf olunmaktadır. Bunlardan mada XVIII inci asrın sonlarında ve XIX uncu asrın başlarında Besarabyadan hicret etmiş gagauzlar da vardır; Dobruca'da da gagauzların bulunduklarını kaydettikten sonra bu türk soyunun buralara nerelerden ve ne zamanları geldiğini araştırmağa çalışalım:

Gerek Bulgaristan'ın ve gerek Romanya'da bulunan türklerin menşeleri artık tamamiyle malûm bir keyfiyet ise de yalnız gagauzlarla Deli Orman türklerinin bu havaliye nerelerden geldiği meselesi hâlâ muhtacı tetkik bir halde kalmaktadır. Buralardaki bazı türk camiaları arasındaki ağızdan ağıza intikal eden ananeye göre bu türkler Anadoludan ve Kastamonu vilayetinden buraya gelmişlerdir. Bu rivayeti evvelâ Gadiyanov zikretmiş, sonra tahkika lüzum görmeden Romansky de tekrarlamıştır. Şkorpil kardeşler de Deli Orman türklerinin Proto - bulgar yani slavlaşmamış bulgar türklerinin bakiyesi telakki etmektedirler.

Bu mesele ile ciddî bir surette uğraşan ve gagauzlar hakkında çok kıymetli tetkikleriyle tanınan Moşkov gerek Deli Orman ve gerek gagauz türklerinin menşeleriyle de uğrşamış ve bu hususta ilmî bir netiyceye varmağa çalışmıştır. Moşkov'a göre bu türkler şimalden. Karadenizin şimalinden buralara gelmişlerdir. Gagauzlar da Oğuz türklerinden bir kısım olup Balkanlara miylattan sonra 1064 te gelmişlerdir. Deli Orman türkleri ise Peçenek türklerinin bakiyesidir. Bu noktayı teyit eden Bizans tarihleridir. Gerek Oğuzların ve gerek Peçeneklerin Bizans ile olan münasebatını ve bu havalide yerleştirildiğini gene bizans tarihleri kaydettikleri için bugün bu haavlide oturanları eskilerin evlatları telakki etmek tabiî görünmektedir. 1055 senelerinde Peçeneklerin Dobruca'da yerleştirildiğini de bildiğimiz için bu tarzı iyzah bize mülayim gibi gelir ise de bunların birisinin müslüman, diğerinin hristivan kalmasının sebebini hallet mek de ivcap eder.

Jireçek ise gagauzları Kuman türklerinin bakiyesi saymaktadır. Moğol istilası sırasında buralara çekilmişler ve o zamandanberi buralarda safiyetlerini muhafaza etmişlerdir. Profesör Kovalski ise bu tetkiklerinin bir kısmının mahallî ananelere, bir kısmının tarihin verdiği delillere dayandığını hiç birisinin de ispatı imkânsız olduğunu söyliyerek bu ciheti tetkik için başka bir yola baş vurmak lazım geldiğini söylemektedir. Bu yolun da dil tetkikleri olabileceğini ileri süren Kovalski bu hususiaki tetkiklerini de 1931 de Leyde'de toplanan beynelmilel müsteşrikler kongresinde okumuştur .

Buralardaki türklerin dilleri hakkında tetkik yapanlar arasında da Mladedenov ve bilhassa Çilingirov gibi zevatı bulmaktayız. Sofya üniversitesi türk dili lektörü olan Gadiyanov da 1910 —1911 senelerinde şimalî Bulgaristan'da dolaşarak buralardaki türkleri etnoğrafi ve dil bakımından araştırmış ve mühim iki rapor çıkarmıştır.

Profesör Nemeth de iki sene evel buralarda araştırmaya çıkmış olup henüz araştırmalarının netiycelerini çıkarmamış ise de bana yazdığı bir mektupta bura türklerinin lehçeleri tamamiyle Anadolu lehçesiyle birleştiğini yazmaktadır. Kovalski ise mezkûr kongrede okuduğu tetkikinde bu ciheti iyice araştırarak bazı mühim noktalar tesbit etmektedir.

Yukarda söylediğimiz gibi bu havali türkleri kendilerinin Anadoludan geldiklerine inanmışlar ve bu hususta bir anane ağızdan ağıza yıllardanberi devam edip durmuştur. Halbuki tarihî vakalar arasında Osman oğullarının buraları istilasından başka Anadoludan buraya türk kütlelerinin geçtiğini görmemekteyiz. Yalnız bir vesiyka Osman oğullarından evel Selçuk oğulları zamanında bir kısım türklerin Rumeliye geçtiğini gösterdiği için dikkate şayandır: Sultan Süleyman'ın şehnamecisi olan Seyit Lokman Selçuk oğulları zamanında Anadoludan Saru Saltık atlı birisinin riyasetinde bir takım türk obalarının Rumeliye geçtiğini anlatan Oğuzname'den naklen bir küçük risale yazmıştır; ki bu risale Viyana millî kütüphanesinde elime geçmişti. Burada Saru Saltık bazı türk obalariyle Rumeline geçip Dobruca nevahisinde sakin oldu„ ibaresi yazılı olduğu gibi bunun biraz tafsilatına da tesadüf olunur. Fakat bu türk obalarının hristiyan olan gagauzların ecdadı olmaları imkânsız olduğu için belki Deli Orman türklerinin ceddi olabilirler .

Hafızam yanılmıyorsa bir kaç sene evel Edirne'de çıkan bir gazetede de bu mevzua dair bir makale okumuştum; bu muharririn de aynı noktayı ileri sürmüş olduğunu zannediyorum. Maamafih şurasını tekrarlamak lazımdır; ki Saru Saltık türklerinin hıristiyan gagauzlarla hiç bir alakası olmadığı sarihtir.

Gagauz türkleri hakkında bizde maatteesssüf hemen hiç bir neşriyat yapılmamıştır diyebiliriz. Benim Türk Dünyası atlı kitabımda da bu bahsin noksanlığı göze çarpar. Maamafih bu eserde yalnız bu türkler değil Kıbrıs türkleri, Lehistan türkleri, Yugoslavya ve Yunanistan'daki türkler bahsi de noksandır. Kitabımın ikinci tabını yaparken bütün bu noktaları tamamlamağa çalışacağım. Gagauz türkleri hakkında bu kısa yazıyı yazdırmağa vesile olan Naşit Hakkı Beye teşekkür ile orada topladığı materyalı neşretmelerini de bilhassa rica ederim.

HÜSEYİN NAMIK

Spor

Türkiyede atlı spor

Kulüp ve Sipahi Ocağı beraber çalışacaklar

Türkiye Atlı Spor Cemiyeti umumî idare heyeti dün Ziraat Vekili ve Atlı Spor Kulübü Reisi Muhlis Beyin reisliğinde toplanmış, ve kulübü alâkadar eden birçok işleri konuşmuştur. Dünkü toplantıda, karara bağlanan işler arasında mühim olarak şunlar vardır:

— Kulübe, Macar Başvekili M. Gömböş tarafından hediye edilen, 26 av köpeği, derhal getirilecek köpeklerin üretilmesi ve bunlardan ve yavrularından domuz avlarında istifade edilmesi için tedbirler alınacaktır. Umumî idare heyeti bu tedbirleri kısmen tesbit etmiş, kısmen de, kulüp merkez idare ve spor heyetlerine bırakmıştır.

— Türkiye Atlı Spor kulübünün İstanbul'daki Sipahi Ocağı ile beraber çalışması, iki kulüp azasından her birinin diğerinde de tabiî aza olarak telakki edilmesi, ve kulüp azalarının iki müessese vasıtalarından kulübün aslî azaları olarak, istifade etmeleri hakkında, Sipahi Ocağı reisi Atıf Bey tarafından yazı ile yapılan teklif kabul edilmiştir. Bu karara göre, Ankara'dan İstanbul'a, İstanbul'dan Ankara'ya gidecek, her aza, bulundukları yerlerdeki kulüplerin manejlerinden, ahırların dan, parklarından, hiç bir şey ödemeden, istifade edebileceklerdir.

— Kulüp azalarının biribirleriyle daha sık temasları için, Anadolu kulübünün tahsis edilecek salonlarında haftada bir gün toplanılmasına karar verilmiştir.

Kulüp, yaz mevsiminde tatil edilen toplu binişlere tekrar başlamıştır. Bugün ikinci biniş yapılacaktır.

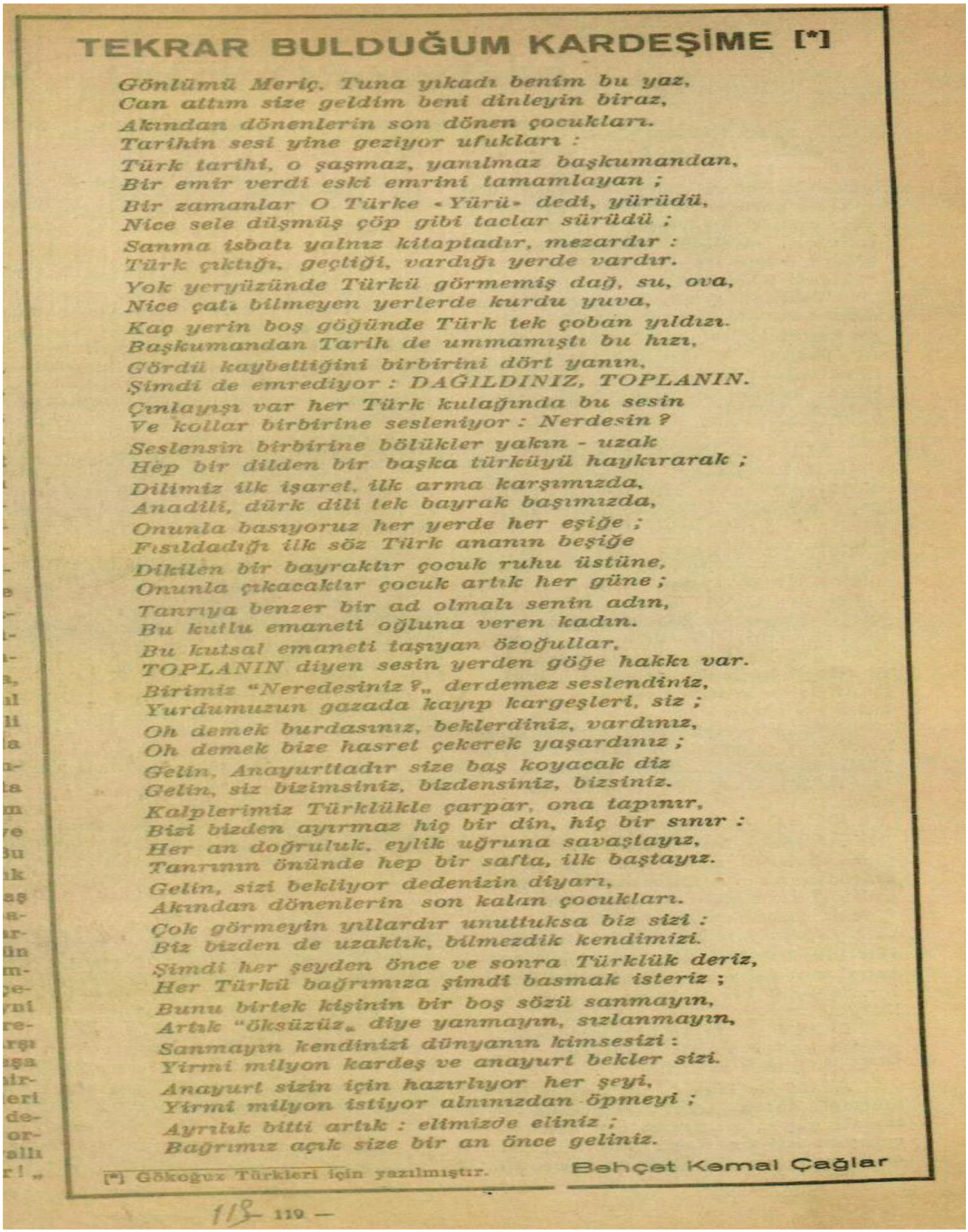
Bugünkü top oyunu

Bugün Ankara Gücü alanında saat ondan itibaren Ankara mıntakası ayak topu birinciliklerine devam edilecektir ve günün en zorlu oyunu da saat 14 buçukta 1932-1933 birincisi Gençler Birliği ile 933-934 birincisi Çankaya arasında yapılacaktır.

Gençler Birliği bu yıl birincilikleri ne çalışmış bir halde gireceğini, Ateş - Güneşli oyunculara karşı oynamış olduğu üstün oyunla göstermiş oldu.

Çankayalılar da daha bir hafta evel Türkiye birinciliklerinden döndüler. Konya'da Eskişehir ve Afyonlu rakiplerine karşı üstün oyunları ve Bursa'da Türkiye birincisi Beşiktaşa karşı aldığı netice göz önüne getirilirse bu genç lerin de yabana atılmaz bir güçte olduğu meydana çıkar. Acaba bugün hangi takım galip gelecektir? Çankayalılar

EK 3: Hüseyin Namık Orkun'un 9 Kasım 1934 tarihinde Hakimiyeti Milliye'de yayımlanan "Gagauzlara Dair" başlıklı yazısı.

TEKRAR BULDUĞUM KARDEŞİME [*]

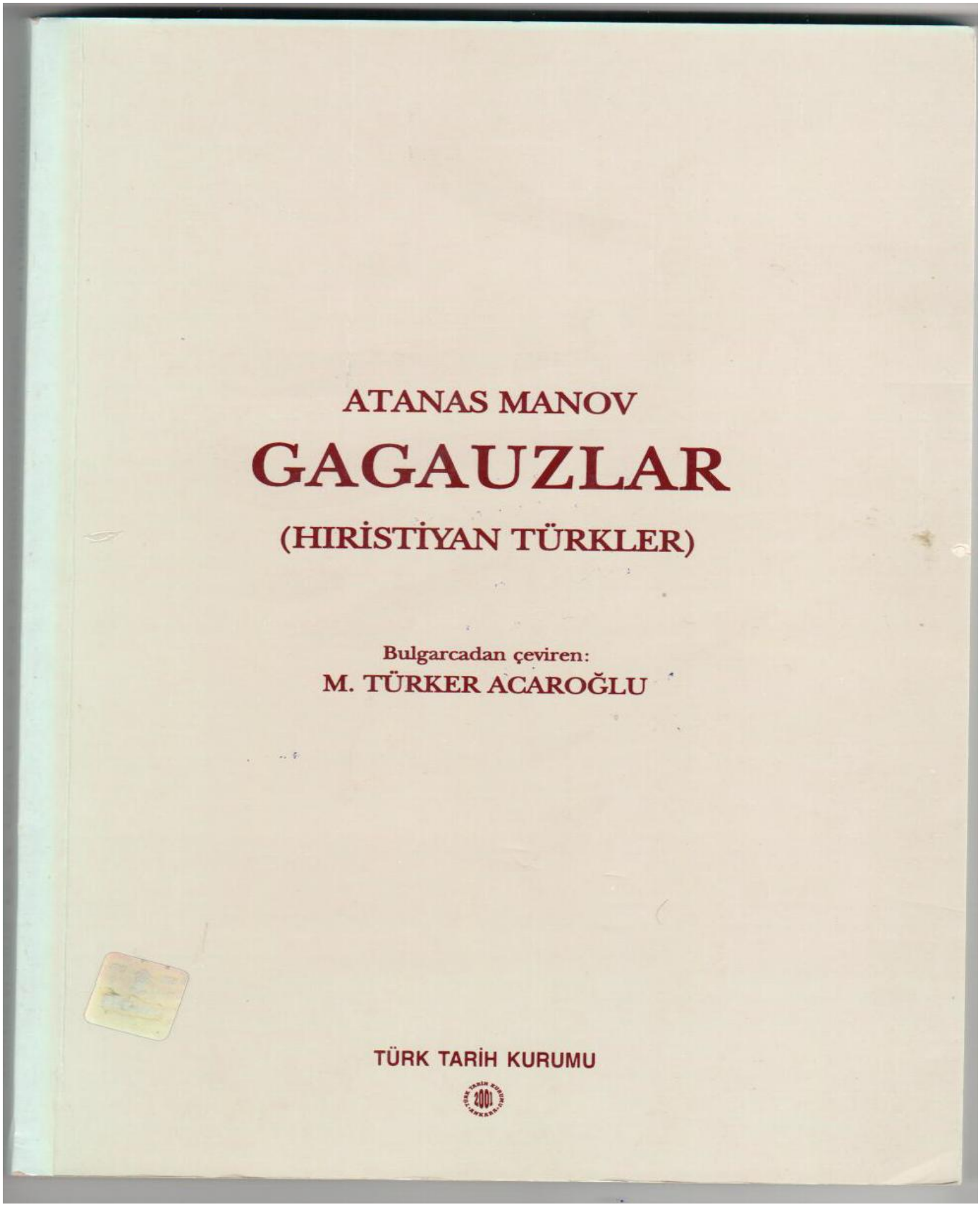
Gönlümü Meriç, Tuna yıkadı benim bu yaz,
Can attım size geldim beni dinleyin biraz,
Akından dönenlerin son dönen çocukları.
Tarihin sesi yine geziyor ufukları :
Türk tarihi, o şaşmaz, yanılmaz başkumandan,
Bir emir verdi eski emrini tamamlayan ;
Bir zamanlar O Türke «Yürü» dedi, yürüdü,
Nice sele düşmüş çöp gibi taclar sürüdü ;
Sanma isbatı yalnız kitaptadır, mezardır :
Türk çıktığı, geçtiği, vardığı yerde vardır.
Yok yeryüzünde Türkü görmemiş dağ, su, ova,
Nice çatı bilmeyen yerlerde kurdu yuva,
Kaç yerin boş göğünde Türk tek çoban yıldızı.
Başkumandan Tarih de ummamıştı bu hızı,
Gördü kaybettiğini birbirini dört yanın,
Şimdi de emrediyor : DAĞILDINIZ, TOPLANIN.
Çınlayışı var her Türk kulağında bu sesin
Ve kollar birbirine sesleniyor : Nerdesin ?
Seslensin birbirine bölükler yakın - uzak
Hep bir dilden bir başka türküyü haykırarak ;
Dilimiz ilk işaret, ilk arma karşımızda,
Anadili, dürk dili tek bayrak başımızda,
Onunla basıyoruz her yerde her eşiğe ;
Fısıldadığı ilk söz Türk ananın beşiğe
Dikilen bir bayraktır çocuk ruhu üstüne,
Onunla çıkacaklır çocuk artık her güne ;
Tanrıya benzer bir ad olmalı senin adın,
Bu kutlu emaneti oğluna veren kadın.
Bu kutsal emaneti taşıyan özoğullar,
TOPLANIN diyen sesin yerden göğe hakkı var.
Birimiz "Neredesiniz ?„ derdemez seslendiniz,
Yurdumuzun gazada kayıp kargeşleri, siz ;
Oh demek burdasınız, beklerdiniz, vardınız,
Oh demek bize hasret çekerek yaşardınız ;
Gelin, Anayurttadır size baş koyacak diz
Gelin, siz bizimsiniz, bizdensiniz, bizsiniz.
Kalplerimiz Türklükle çarpar, ona tapınır,
Bizi bizden ayırmaz hiç bir din, hiç bir sınır :
Her an doğruluk, eylik uğruna savaştayız,
Tanrının önünde hep bir safta, ilk baştayız.
Gelin, sizi bekliyor dedenizin diyarı,
Akından dönenlerin son kalan çocukları.
Çok görmeyin yıllardır unuttuksa biz sizi :
Biz bizden de uzaktık, bilmezdik kendimizi.
Şimdi her şeyden önce ve sonra Türklük deriz,
Her Türkü bağrımıza şimdi basmak isteriz ;
Bunu birtek kişinin bir boş sözü sanmayın,
Artık "öksüzüz„ diye yanmayın, sızlanmayın,
Sanmayın kendinizi dünyanın kimsesizi :
Yirmi milyon kardeş ve anayurt bekler sizi.
Anayurt sizin için hazırlıyor her şeyi,
Yirmi milyon istiyor alnınızdan öpmeyi ;
Ayrılık bitti artık : elimizde eliniz ;
Bağrımız açık size bir an önce geliniz.

[*] Gökoğuz Türkleri için yazılmıştır.

Behçet Kemal Çağlar

— 119 —

EK 4: Behçet Kemal Çağlar tarafından Gagauz Türklerine atfen "Tekrar Bulduğum Kardeşime" başlığıyla kaleme alınan ve Varlık'ın 56. sayısında yayımlanan şiir.

EK 5: Atanas Manov'un 2001 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından "Gagauzlar (Hristiyan Türkler)" adıyla yeniden neşredilen kitabının kapağı.